

26 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 26 maj

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Lorentzon ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.	3
fru Eriksson i Stockholm ang. barnsjukvården.....	6
Svar på interpellation av herr Wikner ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga av herr Gustavsson i Alvesta ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring.....	8
Granskning av statsrådsprotokollen.....	12
Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.....	33
Anläggande av pipe-lines.....	39
Planering av bebyggelseområden och regionplanering.....	43

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 26 maj

<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 34, i anledning av granskning av de i statsrådet förda protokollen.....	12
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m. samt om åtgärder för att förbättra relationerna mellan polisen och allmänheten.....	33
— nr 39, om åtgärder för att öka trafiksäkerheten.....	39
— nr 40, om anläggande av pipe-lines.....	39
— nr 41, ang. planering av bebyggelseområden och regionplanering	43

Fredagen den 26 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 18 innevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat dels om jag kan lämna upplysningar om några åtgärder planeras för att förbättra sysselsättningsläget i Bergslagen i anledning av den senaste tidens företagsnedläggelser och driftsinskränkningar, dels om jag överväger något initiativ i syfte att inlemma bergslagsområdet i det lokaliseringspolitiska stödområdet och dels om de upprepade fallen av förbiseende från en mängd företags sida av rimlig tid för varsel om förändringar i driften ger mig anledning till något initiativ i syfte att komma till rätta med dessa missförhållanden.

De uppgifter om planerade personalinskränkningar vid företag inom bergslagsområdet som förekommit i tidningarna de senaste månaderna och som åberopas i interpellationen gäller sammanlagt närmare 800 arbetstagare. Enligt vad som upplysts av arbetsmarknadsstyrelsen kommer dock i ett par av fallen planerade inskränkningar sannolikt inte att behöva företas. I ett annat fall förbereder företaget åtgärder som innebär att större delen av den berörda personalen kommer att kunna erbjudas nytt arbete i hemorten eller i omedelbar närhet av denna. Antalet personer

som enligt de åberopade tidningsuppgifterna kommer att friställas minskas härigenom till cirka 450. Av dessa har hittills drygt 100 friställts.

Länsarbetsnämnderna i området har vidtagit åtgärder för att snabbt skaffa den friställda arbetskraften annat arbete. Av dem som hittills fått sluta sina anställningar hade i slutet av förra veckan cirka 70 fått nytt arbete. Helt arbetslösa var vid samma tillfälle cirka 30 personer. För några av de friställda har övergångsvis ordnats med beredskapsarbete.

De friställningar som återstår och som berör 350 personer kommer att slås ut över en längre period. Om inte konjunkturläget försämras bör utsikterna att finna nytt arbete för dessa kunna bedömas relativt optimitiskt. Jag är emellertid medveten om att det på en del orter kan uppstå svårigheter.

Vissa åtgärder har de senaste åren vidtagits för att stärka och differentiera sysselsättningsunderlaget i bergslagsområdet. Åtgärderna har varit av olika slag. I några fall har företag fått ta i anspråk investeringsfondsmedel för finansiering av objekt som bedömts angelägna från lokaliseringssynpunkt. Statliga lånegarantier har beviljats i ett inte ringa antal fall. Lokaliseringsstöd i form av lån och bidrag har också utgått. Så sent som i förra veckan beviljades sålunda ett företag i Norberg ett lokaliseringsslån om 1,5 miljoner kronor.

Vad gäller frågan om att inlemma Bergslagen i det lokaliseringspolitiska stödområdet vill jag erinra om att jag tidigare i denna kammare uttalat att gällande bestämmelser möjliggör lokaliseringssöd även utanför stödområdet. Detta illustreras för övrigt av vad jag

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.

nyss sagt. Jag anser det därför inte påkallat att i nuvarande läge överväga sådana ändringar av stödområdesgränserna att Bergslagen skulle komma att hänföras till stödområdet.

Enligt den överenskommelse om varsel som arbetsmarknadsstyrelsen träffat med bl. a. Sveriges industriförbund och Svenska arbetsgivareföreningen skall anmälan om planerade personalinskränkningar göras till länsarbetsnämnd i god tid. Vid definitiv driftsnedläggelse och vid driftsinskränkning av mera väsentlig betydelse skall anmälan som regel göras senast två månader i förväg. Enligt arbetsmarknadsstyrelsen iaktas varselöverenskommelsens föreskrifter av de allra flesta företag, som ser sig nödsakade att företa personalinskränkningar. I många fall tillämpas betydligt längre varseltid än överenskommelsen föreskriver. Så har bl. a. skett i en del av de i interpellationen åberopade fallen. Minimitiden två månader har inte underskridits i något enda fall enligt vad som upplysts av arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill emellertid framhålla, att det enligt min mening är angeläget med en ordning med över lag längre varseltider. Härigenom skulle bättre förutsättningar för planering av lämpliga åtgärder vid företagsnedläggelser och driftsinskränkningar uppnås.

När det gäller varsel till de anställda om planerade personalinskränkningar finns regler härför i det avtal om företagsnämnder som träffats mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. Det torde vara av intresse för båda parter att dessa regler iaktas i samband med avskedanden och permitteringar.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Samtidigt som jag till inrikesministern framför mitt tack för svaret noterar jag att inrikesministern handlat med berömvärd snabbhet när det gäller att besvara interpellationen.

Därtill är svaret ganska utförligt och visar att det gjorts en hel del av ansvariga myndigheter för att underlätta sysselsättningsläget för de 800 anställda i Bergslagen som, då interpellationen framställdes, stod inför hotet att drabbas av följderna av personalinskränkningar och företagsnedläggningar.

Från Bergslagen har denna vår kommit flera alarmerande uppgifter om nedläggning av företag och avskedande av personal. Jag har hänvisat till detta i interpellationen. Av inrikesministerns svar att döma ger sysselsättningsläget i detta område just nu inte samma anledning till farhågor som tidigare uppgifter gav vid handen. Enligt inrikesministerns svar här i dag är dock en förutsättning härför att konjunkturläget inte försämrans.

Oavsett de åtgärder som hittills vidtagits är statsrådet medveten om att det på en del orter i Bergslagen kan uppstå svårigheter, sägs det i svaret. Intressant i detta sammanhang vore att veta om Ställdalen hör till dessa orter. Enligt tidigare meddelanden hotas 159 anställda av arbetslöshet då Stora Kopparbergs bergslag ämnar avveckla cellulosafabriken, som är ortens enda industri. Enligt senare uppgifter kommer kartongfabriken att bli kvar och sysselsätta hälften av denna arbetsstyrka, under det att den andra hälften kan beredas arbete i Kvarnsveden. Då det är 8—9 mil mellan dessa orter kan de arbetare som skulle kunna beredas arbete i Kvarnsveden knappast pendla dagligen mellan orterna, utan en flyttning blir aktuell. En ersättningsindustri i Ställdalen vore alltså behövlig, i synnerhet som de flesta av dessa människor har egnahem i Ställdalen.

Samma förhållande är det i Ställberg. Sedan interpellationen inlämnades har det meddelats att även gruvan i Ställberg kommer att nedläggas och 65 arbetare avskedas. Även på denna plats rör det sig i största utsträckning om egnahemsägare.

Svar på interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m m.

Sysselsättningsläget i Bergslagen är givetvis intimt sammanlänkat med rådande förhållanden på de mellansvenska gruvfälten, och frågan borde ha haft sin givna plats i detta sammanhang, även i anslutning till den PM som Svenska gruvindustriarbetareförbundet tillställt regeringen. Då en sakkunnigutredning för kort tid sedan tillsatts för att bl. a. utreda den mellansvenska gruvindustrins strukturrationalisering, skall jag i detta sammanhang inte ta upp den frågan, men jag uttalar förhoppningen att denna utredning skyndsamt genomföres.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill gärna säga att vi självfallet nogsamnt följer utvecklingen i det mellansvenska gruvområdet. Läget är tillräckligt allvarligt, även om jag i mitt interpellationssvar har velat säga att det bör vara möjligt att bemästra problemen. Det är nödvändigt att vidta åtgärder som på längre sikt löser denna fråga. Utredningen om problemen för de mellansvenska gruvorna skall ju också diskutera vilka åtgärder som på längre sikt kan vidtas för att trygga sysselsättningen.

Herr Lorentzon har berört ett par orter där problemen nu är aktuella. Beträffande Ställdalen vill jag gärna säga att i anslutning till en framställan från Stora Kopparbergs bergslag om betydande investeringar genom ianspråktagande av investeringsfonderna har det varit möjligt för regeringen att kräva garantier för att man tryggar sysselsättningen åt dem som kommer att bli friställda. Detta är en möjlighet som vi kan tillvarata i anslutning till att investeringsfonderna släpps fria, då medel tas i anspråk enligt de speciella regler som innebär en dispens.

Vi har sedan något år haft överläggningar med Svenska kullagerfabriken, som har velat göra betydande investeringar med användande av investerings-

fonderna i Göteborg. Vi har varit tveksamma, men vi har sagt att om företagen är beredda att göra andra investeringar på orter, där detta ur sysselsättnings-synpunkt kan bedömas som angeläget, skulle vi i regeringen vara villiga att diskutera även investeringsfondernas användande i Göteborg.

Då har — som officiellt meddelats i tidningarna — SKF inkommit med ett investeringsprogram omslutande nära 250 miljoner kronor. Det är framför allt Hällefors som vi velat aktualisera, och där har man enligt senaste uppgifter ett investeringsprogram på ungefär 90 miljoner kronor. Det betyder att en väsentlig investering görs i järn- och stålverket — man tryggar sysselsättningen för dem som arbetar där. Men i investeringsprogrammet för Hällefors ligger också en utbyggnad som möjliggör att man tar in mellan 100 och 150 nya tjänstemän och arbetare.

Vi hoppas nu att SKF inom mycket kort tid skall vara beredd att påbörja detta program, och i första omgången kommer det att omfatta investeringarna nere i Hällefors.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa ytterligare uppgifter för att visa att det mellansvenska gruvindustriområdet för oss är ett lika viktigt problem som Ådalen, Dalsland, Värmland och andra områden, där det är svårigheter. Men det är angeläget — och detta säger jag inte på något sätt för att kritisera herr Lorentzon — att man inte skapar panik kring vad som inträffar utan försöker att så realistiskt som möjligt bedöma läget och vad som kan göras för framtiden.

Från denna utgångspunkt är jag tacksam för att interpellationen framställdes, så att jag fick lämna dessa besked.

Herr CARLSSON i Västerås (s):

Herr talman! Det är självklart att varje företagsnedläggning blir en katastrof för många människor, och det är ju därtill en stor förlust för samhället i dess

Svar på interpellation ang. barnsjukvården

helhet om människorna inte har jämn sysselsättning. Därför är det tillfredsställande att vi nått så långt att vi har en väl utformad arbetsmarknadspolitik i vårt land. Förhållandena därvidlag är nu helt andra än för några årtionden sedan.

I Västmanland blev vi rätt betänksamma när vi fick meddelandet om att gruvindustrin i Norberg skulle läggas ned. Lyckligtvis hade norbergsborna nära till en aktiv länsarbetsnämnd. De hade också nära till inrikesdepartementet och dess chef, som väl mottagit dem som kommit för att tala om dessa problem. Jag vill alltså ge inrikesministern en eloge för hans aktivitet på området.

Norbergstrakten är ju inte direkt någon avskild bygd i ett glesområde. Invånarna där har nära till tätorter och nära till betydande industrier, och det torde inte vara några större svårigheter för dem att skaffa sig arbete på andra orter. Dock är problemet rörande den mellansvenska gruvindustrin mycket stort, och vi har anledning att uppmärksamma det. Problemet är glädjande nog också föremål för uppmärksamhet.

Herr talman! Även jag ber att få tacka för det svar som inrikesministern lämnat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. barnsjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har — under hänvisning till bl. a. vissa förhållanden inom barnsjukvården i Göteborg — begärt en redogörelse för barnsjukvården i landet.

En redovisning av barnsjukvårdens läge måste innefatta vissa sifferuppgifter. Fullständiga siffror föreligger ännu

inte för år 1966. I det följande redovisar jag därför statistik avseende år 1965.

För den medicinska barnsjukvården fanns detta år totalt cirka 2 450 vårdplatser. Antalet barnkirurgiska vårdplatser uppgick till cirka 280. Antalet vård dagar utgjorde inom barnmedicin 651 000 och inom barnkirurgi 67 000. Barnkirurgiska fall behandlas även i viss utsträckning på vårdplatser för vuxenkirurgi. Antalet vårdplatser och intagningar har under senare år förhållit sig relativt konstant. Besöken i öppen vård vid barnmedicinska kliniker har däremot ökat väsentligt. Antalet besök, som år 1960 utgjorde cirka 150 000, uppgick 1965 till cirka 255 000. Läkartjänsterna inom de båda specialiteterna har under samma tid ökat från cirka 160 till cirka 220.

Vad barn- och ungdomspsykiatrin beträffar har den slutna vården på senare år genomgått en kraftig utveckling. Antalet vårdplatser har sålunda ökat från 130 år 1960 till 370 år 1965. Sistnämnda år uppgick antalet vård dagar till 81 000. Antalet läkartjänster har under samma tid ökat från 35 till 90. Parallellt med den slutna vårdens utveckling har också en avsevärd utbyggnad skett av den öppna psykiska barna- och ungdomsvården. Sådan verksamhet bedrivs nu i alla sjukvårdsområden utom tre. Antalet läkartjänster inom den öppna vården har ökat från 60 år 1961 till 100 vid utgången av år 1965. Större delen av dessa läkare är dock verksamma även i den slutna vården.

Såväl den öppna som den slutna vården inom de tre specialiteterna fortsätter att byggas ut. Ytterligare vårdplatser planeras sålunda vid bl. a. akademiska sjukhuset i Uppsala och Enskededalens sjukhus inom barnmedicin och barnkirurgi, vid lasaretten i Lund, Umeå och Linköping inom barnkirurgi samt vid S:t Görans sjukhus och Huddinge lasarett inom barnmedicin, barnkirurgi och barnpsykiatri. I de sjukvårdsområden som fortfarande saknar resurser för slu-

Svar på interpellation ang. barnsjukvården

ten barn- och ungdomspsykiatri planeras avdelningar för sådan vård.

Det är riktigt, som fru Eriksson framhåller, att några barnsjukhus i landet är nedslitna och otidsenliga. Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus i Stockholm med 158 vårdplatser tillhör dessa sjukhus. Enligt föreliggande planer kommer dock sjukhuset att om tre år ersättas av nya barnkliniker vid S:t Görans sjukhus, vilka kommer att omfatta totalt 225 vårdplatser för medicinsk, kirurgisk och barnpsykiatrisk vård. Vid Göteborgs barnsjukhus har medicinalstyrelsen inlett en omfattande inspektion i januari i år. Inspektionen är inte avslutad varför någon rapport ännu inte föreligger.

Göteborgs sjukvårdsstyrelse har under våren gjort en förnyad utredning om barnsjukvården i staden. På grundval av denna utredning har staden anvisat medel för projektering av nya barnkliniker vid det blivande Östra sjukhuset, vilka skulle kunna stå färdiga våren 1971. Vidare föreligger förslag om en upprustning av det gamla barnsjukhuset i staden för en beräknad kostnad av 7 miljoner kronor. Därvid förutsätts att detta sjukhus kommer att drivas en viss tid även sedan de nya klinikerna vid Östra sjukhuset står klara.

Vad gäller vården av alltför tidigt födda barn måste det i vissa fall möta svårigheter att hjälpa dessa barn till en normal utveckling. Våra möjligheter härtill förbättras dock ständigt. År 1950 var i medeltal drygt 32 av 1 000 barn dödfödda eller avled under första levnadsveckan. År 1964 var motsvarande antal cirka 22. Av dessa barn var den övervägande delen för tidigt födda barn.

Den förebyggande medicinska barnavården, som spelar stor roll också genom att den avlastar den egentliga sjukvården, omfattar inte bara kroppslig sjukvård. Viktiga mentalhygienska uppgifter med avseende på barnens vård och fostran ingår även i denna barna-

vård. Den somatiska kontrollen är särskilt inriktad på att förhindra uppkomsten av bristsjukdomar, näringsrubbingar och infektioner. Barnen är tillförsäkrade kostnadsfria vitamin- eller mineralämnesrika läkemedel, som är ägnade att förebygga eller bota skador som kan bero på brister i näringen. Syn- och hörselkontroller har påbörjats och är under vidare utveckling. Sedan år 1960 utförs provtagningar på spädbarn för uppspårande av vissa ämnesomsättningsrubbingar. Vidare utförs bl. a. lagstadgad smittkoppsympning samt trippel- och poliovaccinering. Den mentalhygienska verksamheten inom den förebyggande barnavårdens ram befinner sig under stark utveckling, varvid speciellt intresse ägnas barn med uppfostringssvårigheter.

Fram till tvåårsåldern är övervakningen vid barnavårdscentralerna nära hundra procentig. Besöksfrekvensen har därefter en tendens att avta med stigande ålder. Under år 1965 övervakades drygt hälften av fyraåringarna och mer än en tredjedel av sexåringarna vid barnavårdscentral.

Inom den förebyggande barnavården utvecklas samarbetet med andra verksamhetsgrenar såsom den förebyggande mödravården, förlossningsvården, psykiska barna- och ungdomsvården, syn- och hörselvården samt handikappvården i syfte att bl. a. på ett så tidigt stadium som möjligt fastställa handikapp och dess orsaker. Ett speciellt intresse ägnas barn, som löper särskilda risker, t. ex. för tidigt födda barn med låg vikt, barn med komplicerad födsel och barn som tidigt är allvarligt sjuka. Upplysning för förhindrande av de vanligaste barnolycksfallen, främst trafik- och förgiftningsfallen, intensifieras.

En inom socialdepartementet utarbetad promemoria rörande utformningen av en allmän hälsokontroll av fyraåringar har nyligen remissbehandlats. Sjukvårdshuvudmännen har därvid ställt sig positiva till de tankegångar

Svar på interpellation ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring

som framförts i promemorian. Detsamma gäller medicinalstyrelsen och övriga hörda remissinstanser. Det finns anledning att vänta en påtagligt ökad intensitet inom den förebyggande barnvården.

Jag har här lämnat en redogörelse för barnsjukvården i landet, grundad på tillgängliga uppgifter. Det är emellertid angeläget att vi skaffar oss en fördjupad kunskap som underlag för bedömningen av resurser och behov inom såväl denna som andra grenar av hälso- och sjukvården. Det är mot bakgrund härav som socialdepartementets sjukvårdsdelegation fattat beslut om en omfattande undersökning av landets vårdresurser. Denna undersökning, som pågår för närvarande, omfattar såväl öppen hälso- och sjukvård som slutna kroppssjukvård och psykiatrisk vård och skall i första hand belysa befintlig och åsyftad vårdkapacitet och personalbehov fram till år 1970. De första resultaten beräknas föreligga i höst.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Vidare anförde

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för det svar jag har fått. Det innebär inte bara att han har svarat utan även att han under tiden vidtagit åtgärder för att omedelbart få en bättre kunskap om vilka behov som föreligger och vilka resurser vi har för vår barnsjukvård. Att en genomgång av dessa resurser planeras måste man uppskatta mycket liksom att en skiss för en utbyggnad under de tre närmaste åren kommer att utarbetas.

En interpellant kan inte gärna begära mera än att få ett positivt svar, i vilket det framhålles att allt kommer att göras för att få ett bättre grepp om frågan.

Det är riktigt att vårt land har den lägsta barndödligheten i världen, men vi har inte särskilt låg barnsjuklighet. I och med att man kan rädda många barn med dåliga betingelser till livet ligger det i sakens natur att man också kräver ett ökad stöd för dessa barn längre fram. Fallen av genetiska sjukdomar har ökat bland befolkningen; vi har allergier och inte minst mentala störningar, som i stor utsträckning har iakttagits bland barn och ungdom.

Det är av stort intresse att dessa frågor klarläggs, men jag undrar om det inte hade varit bra om kammaren hade bifallit den motion som väcktes om att förstärka ledningen för landets barn- och ungdomssjukvård i medicinalstyrelsen genom att sammanföra de olika sektionerna till en byrå. Jag hoppas att den undersökning som nu planeras också ger det resultatet att ledningen i den kommande socialstyrelsen får möjlighet att följa dessa frågor inom sjukvården och ingripa när särskilda svårigheter uppstår för barn och ungdom.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring

Ordet lämnades på begäran till

. Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat, om jag anser att tiden nu är mogen att överväga frågan om förvärv av rätt till ATP-pension under arbetslöshet, särskilt med hänsyn till äldre arbetstagare.

Herr Gustavsson i Alvesta har frågat,

Svar på interpellation ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring

om jag uppmärksammat de problem som den s. k. femtonårsregeln inom ATP skapar för äldre, av arbetslöshet drabbade arbetstagare och vilka åtgärder jag överväger med anledning av detta.

För rätt till full ålderspension från ATP krävs enligt huvudregeln att pensionsgrundande inkomst tillgodoräknats den försäkrade för minst 30 år. För den som tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst för ett mindre antal år än 30 men dock för minst 3 år, utgör pensionen så många trettiondelar av full pension som han har år med pensionsgrundande inkomst. Varje sådant år ger alltså en trettiondels pension. Dessa bestämmelser brukar kallas trettioårsregeln.

För dem som är födda år 1914 eller tidigare gäller dock att varje år med pensionsgrundande inkomst ger en tjugondels pension. Eftersom pensionsgrundande inkomst började beräknas för år 1960 och beräknas t. o. m. det år då den försäkrade fyller 65 år, kan den som är född år 1914 få full pension efter 20 år med pensionsgrundande inkomst. Den som är född tidigare än år 1914 kan få högst så många tjugondelar av full pension som motsvarar antalet år fr. o. m. 1960 t. o. m. det år då han fyller 65 år. Den som är född år 1904 kan t. ex. få högst hälften av full pension. De bestämmelser jag nu redogjort för brukar kallas tjuugoårsregeln. För dem som är födda senare än 1914 trappas tjuugoårsregeln upp successivt. Trettioårsregeln tillämpas för dem som är födda år 1924 eller senare.

ATP-pension utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under de år för vilka sådan inkomst beräknats för den försäkrade. Om den försäkrade har pensionspoäng för mer än 15 år, beräknas pensionen på genomsnittet av den pensionsgrundande inkomsten under de 15 åren med

de högsta pensionsgrundande inkomsterna, den s. k. femtonårsregeln.

Trettioårsregeln och femtonårsregeln är förmånliga för den försäkrade. En persons tid som förvärvsarbete är vanligen betydligt längre än 30 år. Syftet med reglerna är bl. a. att bortfall av några års pensionsgrundande inkomst eller låg inkomst under några år i allmänhet inte skall behöva påverka pensionens storlek. Med dessa regler ansåg man sig vid ATP-systemets tillkomst kunna undvara särskilda regler om beräkning av pensionsgrundande inkomst under år då den försäkrade fått vidkännas inkomstbortfall eller inkomstminskning på grund av t. ex. sjukdom eller arbetslöshet.

I viss mån annorlunda förhåller det sig för äldre åldersgrupper, i första hand för dem för vilka tjuugoårsregeln har betydelse. Bortfall av ett års pensionsgrundande inkomst kan för dem betyda en minskning av pensionen med en tjugondel och ett år med låg inkomst drar ner underlaget för pensionsberäkningen. Problemen i samband härmed övervägdes av 1958 års socialförsäkringskommitté, och kommitténs förslag föranledde vissa bestämmelser som för den som är född år 1927 eller tidigare neutraliserar verkan av inkomstbortfall under högst tre år på grund av längre tids sjukdom, varunder den försäkrade uppburit sjukpenning av viss storlek.

Tanken att på liknande sätt beakta inkomstbortfall på grund av arbetslöshet vann inte bifall. Socialförsäkringskommittén yttrade, att arbetslöshetsförsäkringen inte som sjukpenningförsäkringen är obligatorisk för de förvärvsarbete. Den omfattar inte på långt när alla anställda, och företagarna står helt utanför arbetslöshetsförsäkringen. Möjligen skulle man dock kunna tänka sig att vid bortfallsanledningen arbetslöshet ersätta den vid bortfallsanledningen sjukdom naturliga anknytningen till

Svar på interpellation ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring

sjukpenningförsäkringen, inte med en anknytning till arbetslöshetsförsäkringen utan till det förhållandet att vederbörande stått anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen, dvs. förgäves stått till arbetsmarknadens förfogande. Desutom framhöll kommittén, att arbetslöshet i detta sammanhang vållar andra och svårare problem än sjukdom. Det finns ingen anledning att räkna upp säsongarbetarens arbetsförtjänst och en gång i framtiden ge honom en tilläggs pension på grundval av en högre arbetsinkomst än han kanske någonsin haft. Säsongarbetaren är många gånger kompenserad så, att hans arbetsinkomst under säsongen ligger över helårsarbetarens inkomst för samma tid. För stora grupper av företagare är arbetet mer eller mindre säsongbetonat.

Socialförsäkringskommittén anförde att man hade anledning att känna tveksamhet inför bestämmelsen om att ta hänsyn till viss sjukdomstid vid pensionsberäkningen. I fråga om arbetslöshet var det motiverat att hysa långt större betänkligheter. Enligt kommitténs mening borde man avvakta en längre tids erfarenhet av de föreslagna bestämmelserna om sjukdom innan man närmare övervägde frågan om förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet. Statsmakterna hade ingen annan bedömning än kommittén.

De synpunkter som socialförsäkringskommittén hade på frågan om att särskilt beakta inkomstbortfall på grund av arbetslöshet vid pensionsberäkningen har alltså giltighet. Problemet har dock fått ökad aktualitet och kan inte förbigås. Pensionsförsäkringskommittén kommer att lägga fram förslag om ett förstärkt pensionskydd. KSA-utredningen har fått i uppdrag att med förtur utforma och lägga fram förslag till stödformer för äldre arbetstagare som träffas av särskilda omställningssvårigheter på arbetsmarknaden. Dessa båda

utredningsförslag står i samband med det problem som herr Wikner och herr Gustavsson berört. Jag avser emellertid att särskilt undersöka frågan om ATP-beräkningen för äldre personer, som drabbas av arbetslöshet.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det ingående svaret på min interpellation. Liksom då jag av finansministern fick svar på min fråga angående avdrag för resekostnader vid deklaration vill jag uttala, att många arbetare som berörs av detta problem har kommit till mig och påpekat att åtgärder bör vidtagas för att rätta till missförhållandena.

Jag har i min hand ett brev från en ombudsman, som tar upp de svårigheter för skogsarbetarna som framhålles i interpellationen. Han meddelar — som jag även har nämnt i interpellationen — att under de senaste åren den huvudsakliga sysselsättningen för många skogsarbetare har bestått i några månaders beredskapsarbete, medan de resten av året varit hänvisade till arbetslöshetskassan. Ersättningen från sådan är, som alla känner till, inte pensionsgrundande. Då de arbetstagare det här gäller uppnått förhållandevis hög ålder och därför i allmänhet kommer att förvärva pensionsrätt och pensionspoäng under tämligen få år, blir deras tilläggs pension mycket låg.

Bortrationaliseringen av arbetskraft inom skogsbruket fortsätter, och man får räkna med att tusentals skogsarbetare under de närmaste åren blir hänvisade till beredskapsarbete några månader av året men under långa tider får lita till arbetslöshetskassan. Jag vill tillägga att det inte enbart är skogsarbetare som berörs av denna utveckling utan även andra yrkesgrupper. Dessa människor

Svar på interpellation ang. förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet och på fråga ang. verkan av arbetslöshet vid beräkning av pension enligt lagen om allmän försäkring

får den dag de når pensionsåldern mycket låg pension, därför att, som jag tidigare omnämnt, ersättningen från arbetslöshetskassan inte är pensionsgrundande.

I interpellationen har jag även erinrat om att detta problem uppmärksammades av 1958 års socialförsäkringskommitté. Den pekade på flera principiella och praktiska svårigheter när det gäller att vid inkomstbortfall föranlett av arbetslöshet tillgodoräkna inkomstgaren pensionskvalificerande inkomst och poäng. Vidare omnämndes säsongarbetarnas speciella situation m. m. Kommittén drog slutsatsen att man bör avvakta en längre tids erfarenhet innan man till närmare övervägande tar upp frågan om förvärvande av pensionsrätt under arbetslöshet.

Man frågar sig: Vad innefattar en längre tids erfarenhet? Är det 10, 20 eller 30 år? Enligt min mening bör åtgärder vidtagas snarast; det är framför allt aktuellt nu under ATP:s övergångstid. Socialministern känner också till — så tolkar jag svaret — att denna fråga är brådskande.

Jag anser att personer vilka genom omständigheter som här antytts oförskyllt ställts utan arbete borde på ett eller annat sätt hållas från pensionssynpunkt skadeslösa härför. De senaste årens utveckling på arbetsmarknaden har givit förnyad aktualitet åt frågan om pensionsrätt vid arbetslöshet.

Herr talman! Om man vågar tro på tidningsuttalanden — jag brukar vara mycket försiktig på den punkten — kommer AP-fonden år 1970 att omfatta 30 miljarder kronor och år 1990 100 miljarder kronor. Dessa pengar anser jag vara löntagarnas, och därför borde de användas till pension åt de grupper jag här nämnt, som jag anser vara i behov av en bättre pension på sin ålderdom. Det är visserligen viktigt att tillföra industrin kapital, men det är en

sak för sig. I första hand bör AP-fonden användas till pensioner åt dem som under ett helt liv stått i produktionen och gjort en insats i samhället och på det sättet tjänat både kommun och stat. Detta är ett rättvisekrav som i högsta grad bör beaktas.

Jag tar fasta på vad socialministern säger i sitt interpellationssvar: »De synpunkter som socialförsäkringskommittén hade på frågan om att särskilt beakta inkomstbortfall på grund av arbetslöshet vid pensionsberäkningen har alltså giltighet. Problemet har dock fått ökad aktualitet och kan inte förbigås. Pensionsförsäkringskommittén kommer att lägga fram förslag om ett förstärkt pensionsskydd. KSA-utredningen» — KSA betyder ju kontant stöd vid arbetslöshet — »har fått i uppdrag att med förtur utforma och lägga fram förslag till stödformer för äldre arbetstagare som träffas av särskilda omställningssvårigheter på arbetsmarknaden.»

Den sista meningen i interpellationssvaret anser jag personligen vara mycket positiv. Man kan i detta läge inte fordra mera. Svaret har som slutvinjett: »Jag avser emellertid att särskilt undersöka frågan om ATP-beräkningen för äldre personer, som drabbas av arbetslöshet.»

Detta är mycket positivt, och jag ber därför att än en gång få tacka för svaret.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till socialministern få framföra mitt tack för svaret på den fråga jag tidigare ställt.

Frågan om femtonårsregeln har diskuterats i denna kammare varje år sedan år 1961. Från vårt håll har begärts en revidering av både trettio- och femtonårsreglerna med hänsyn till de kort-

Granskning av statsrådsprotokollen

tids- och deltidsanställda. I år skriver andra lagutskottet att femtonårsregeln innebär fördelar för de försäkrade endast om någon förändring skett i realinkomsten under de pensionsgrundande åren. Jag konstaterar nu med tillfredsställelse att socialministern är beredd att pröva dessa regler, och jag hoppas att vi ganska snart skall uppnå bättre förhållanden på detta område.

Vid första genomläsningen av svaret blev jag konfunderad över att socialministern hänvisar till pensionsförsäkringskommittén och KSA-utredningen. Det är riktigt att detta utredningsarbete har indirekt samband med denna fråga, men vi har i pensionsförsäkringskommittén inte till uppgift att i något avseende pröva ATP-reglerna.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 35, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 119—125, bankoutskottets utlåtanden nr 31, 32, 40 och 42 samt tredje lagutskottets memorial nr 48.

§ 6

Granskning av statsrådsprotokollen

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 34, i anledning av granskning av de i statsrådet förda protokollen.

Efter föredragning av utskottets anmälan om den utförda granskningen samt resultaten därav yttrade:

Herr förste vice talmannen **von FRIESEN** (fp):

Herr talman! Det är en händelse som ser ut som en tanke att vid detta tillfälle frågan om riksdagens kontrollmakt har tagits upp till omprövning. Riksdagen har ju tre sådana organ, dels är det konstitutionsutskottets gransk-

ning av i statsrådet förda protokoll, det ärende som nu står på föredragningslistan, dels frågan om ombudsmannaämbetena och dels för det tredje frågan om riksdagens revisorer. De två senare ärendena har ju föranlett dels en kungl. proposition beträffande ombudsmannaämbetena, dels också ett par utlåtanden från en av talmanskonferensen tillfatt utredning i fråga om riksdagens revisorer. Riksdagen blir i höst i tillfälle att ta ställning till dessa båda ärenden. Jag förmodar att det därvid blir fråga om en väsentlig utökning av båda dessa organ för kontrollmakten.

Vi har i dag framför oss ett utlåtande, det sedvanliga dechargememorialet, som i någon mån skiljer sig från dem som vi har varit vana vid under tidigare år. Då jag för ett år sedan stod i denna talarstol i 1966 års decharge-debatt tillät jag mig framhålla, att det dokument, som kammaren då hade framför sig, var ett bedrövligt aktstycke. Det hade uppstått en ohjälpligt fastlåst situation mellan företrädarna för å ena sidan regeringspartiet och å andra sidan oppositionspartierna. Från de förras sida ville man inte ens i den mildaste form vara med om något uttalande som innebar en kritik mot ett eller flera statsråd.

Med anledning av den situationen tillsatte konstitutionsutskottet en särskild beredning i syfte att reformera dechargegranskningen och försöka få fram ett dechargeutlåtande som var meningsfullt och där inte ledamöterna delade upp sig i två olika hälfter. Man försökte fullfölja den tanke, som ursprungligen väcktes inom den gamla författningsutredningen, att man skulle avstå från s. k. politisk granskning, tillämpning av § 107 regeringsformen, och i stället inrikta sig på administrativ praxis. Vi gjorde ett försök i den riktningen redan i slutet av 1950-talet, men man kan inte säga att det ledde till något nämnvärt resultat.

Först i år har vi på allvar sökt rea-

liserar den tanken. Här föreligger ett memorial med en rad uttalanden från ett enhälligt utskotts sida, vari det påpekas mer eller mindre väsentliga ting rörande administrationen. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på det informativa värde som årets utskottsmemorial otvivelaktigt har.

Över regeringsarbetet har med hjälp av utskottets skickliga jurister gjorts en mycket omfattande statistik, som på visst sätt fullföljer vad författningsutredningen presenterade i ett av sina många betänkanden. Den som verkligen är intresserad av hur detta arbete bedrivs finner rikligt stoff i detta utlåtande och den mycket omfattande statistiken.

Jag vill också hänvisa till en särskild bilaga 8 där det statliga lokaliseringsstödet under granskningsåret genomgås. Där ges en fullständig översikt av vad som hänt på detta område. Det är mig välbekant att många kammarledamöter är intresserade av dessa frågor.

Jag skall nu övergå till att kommentera tre av de tio punkter på vilka utskottet gjort uttalanden. Kammarens ledamöter är ju i tillfälle att själva läsa betänkandet.

Först skulle jag vilja ta upp frågan om riksdagens skrivelser som behandlas i bilaga 7. Det är aldeles klart att det måste vara angeläget för konstitutionsutskottet att bevaka att riksdagens viljeyttringar också blir beaktade av Kungl. Maj:t. Vi har gått igenom en förteckning över de riksdagsskrivelser som ännu inte lett till någon åtgärd från regeringens sida och valt ut några som exempel på vad vi åsyftar.

Det är ganska märkligt att vi i dag kan läsa i tidningarna att det första av våra exempel inte längre är aktuellt, då Kungl. Maj:t har beslutat tillsätta vissa utredningar beträffande pressens ekonomiska villkor och frågan om den samhälleliga informationen genom dagspressen. Det är mycket glädjande att dessa utredningar nu tillsatts — om det

Granskning av statsrådsprotokollen

är tack vare eller trots utskottets uttalande vill jag inte yttra mig om.

Den andra punkten är av mycket stor principiell betydelse. Det gäller ärende nr 5 som rör utlämnande av allmän handling. I 2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen föreskrivs, att mål eller ärende angående utlämnande av allmän handling alltid skall behandlas skyndsamt.

Huvudredaktören för tidningen Ny Dag, ledamoten av denna kammare herr C.-H. Hermansson, anhöll i en framställning till handelsdepartementet den 14 september 1962, att Kungl. Maj:t måtte utlämna en av statens pris- och kartellnämnd utförd lönsamhetsundersökning rörande cementindustrin. Nämnden hade nämligen vägrat att utlämna denna till herr Hermansson. Först efter beslut den 27 januari 1966 lämnade Kungl. Maj:t denna begäran utan bifall. Det råder inget tvivel om att detta dröjsmål står i klar strid med vad tryckfrihetsförordningen föreskriver. Det finns en gammal latinsk sentens som säger att Caesars hustru inte får misstänkas, och det är angeläget framhålla att även en framstående kommunist skall behandlas som vilken annan medborgare som helst. Man får inte väcka den misstanken, att herr Hermanssons politiska hemvist har utgjort något hinder för iakttagande av tryckfrihetsförordningens föreskrifter.

Den tionde och sista punkten har jag själv tagit upp i tredje avdelningen inom utskottet. Den berör överläkarutnämningarna vid lasaretten. Denna fråga har tidigare aktualiserats genom en interpellation i denna kammare hösten 1966 av herr Lundberg. Frågan har också varit föremål för diskussion både i dagstidningarna och i fackpressen. Frågan gäller, om man vid utnämning av överläkare — i all synnerhet vid de stora centrallasaretten och vid region-sjukhusen — skall fästa särskilt avseende vid skickligheten och inte låta tjänsten, d. v. s. antalet tjänsteår, vara utslagsgivande. Normalt är det en riktig

Granskning av statsrådsprotokollen

ordning att den som har meriterat sig genom att tjänstgöra ett visst antal år skall få vissa poäng för detta. Men på medicinens — framför allt kirurgins — område har den snabba utvecklingen framför allt under de senaste decennierna fört med sig, att vi fått en rad universitetsutbildade docenter, som inte kunnat meritera sig i fråga om förtjänsten men däremot i desto högre grad i fråga om skickligheten. I vårt utlåtande på denna punkt framhåller vi, att det förefaller oss angeläget att det — särskilt när det gäller utnämningar vid dessa stora lasarett — tas alldeles särskild hänsyn till den ådagalagda skickligheten. Jag är övertygad om att Ni, herr talman, med den stora erfarenhet Ni har av svensk sjukvård är helt ense med mig om att detta är ett önskemål hos sjukvårdshuvudmännen; på denna punkt är sjukvårdens huvudmän och läkarna helt överens. Det uttalande, som utskottet gjort i denna anmälan, får väl betraktas som vägledande för socialministern då han, sannolikt i höst, skall ta upp vissa resonemang med företrädarna för de kirurgiska specialiteterna inom de medicinska fakulteterna.

Jag har hittills uppehållit mig vid några frågor, som inte kan anses vara kontroversiella utan i vilka utskottet varit enhälligt i sitt bedömande. Jag skall sedan övergå till den enda mer kontroversiella fråga som är anmäld i detta memorial. Jag syftar på det särskilda yttrande, som jag själv avgivit och i vilket utskottets höger- och folkpartiledamöter har instämt. Yttrandet ger uttryck för oro över personalutvecklingen inom Kungl. Maj:ts kansli. Kammarens ledamöter kan på sidorna 61—64 finna en mycket detaljerad statistik över denna personalutveckling. Man kan sålunda konstatera — för att ta bara ett exempel — att antalet departementstjänstemän år 1956 var 576, medan antalet våren 1967 var 1 424.

Jag gör en liten reservation för den senare siffrans exakthet; det har inte

varit så lätt att få fram dessa siffror från departementen. Ibland vill det synas som om man inte ens inom departementen har riktigt klart för sig hur många anställda man har.

Denna utveckling, som pågått ända sedan 1956, ter sig oroande för oss som står bakom det särskilda uttalandet. För statsförvaltningen i övrigt iakttar man en mycket långtgående sparsamhet och återhållsamhet när det gäller tillsättandet av nya tjänster, och ämbetsverken är underkastade revision och insyn av riksdagens revisorer, statskontoret och riksrevisionsverket. Motsvarande insyn med åtföljande rationaliseringsförslag och åtgärder förekommer inte när det gäller Kungl. Maj:ts kansli. Personalutvecklingen har där enligt min uppfattning fått fortgå alltför ohämmat.

Även om jag är övertygad om att någon av de kommande talarna kommer att anföra skäl för denna utveckling, så tror jag med ledning av vad som anfördes i utskottet inte att dessa skäl är tillräckliga för att motivera den ganska enorma personalutvecklingen. Det förefaller faktiskt — det har vi nyligen sett exempel på — som om någon eller några departementschefer inte hade reda på vad som tilldrar sig i departementen utan måste läsa i tidningarna om vissa missförhållanden som sedan föranleder dem att ingripa. Det kan ju inte vara meningen att en departementschef först genom pressen skall få reda på vad som tilldrar sig i hans departement och på det sättet stifta närmare bekantskap med den eller de tjänstemän det är fråga om. — Jag har bara anfört detta som ett exempel.

Den betänksamhet och den oro som vi som har formulerat det särskilda yttrandet givit uttryck för har otvivelaktigt delats även av andra ledamöter av utskottet, även om man kan säga att de varit betydligt mer ljumma och tempererade. Lugnast har väl de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet av lätt insedda skäl varit. Något mer oroa-

de har kanske centerpartisterna i utskottet varit, även om de inte velat skriva under detta mycket allmänt formulerade särskilda yttrande.

Jag tror, herr talman, att det är nyttigt och nödvändigt att vi gör ett sådant uttalande för att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på en utveckling som både med hänsyn till de stora personella resurser som tas i anspråk och med hänsyn till de kostnader det blir fråga om ter sig betänklig.

Herr talman! Jag har ett enda yrkande, nämligen att detta memorial läggs till handlingarna.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Bara några korta kommentarer till herr förste vice talmannens anförande.

Jag kan helt instämma i vad herr förste vice talmannen inledningsvis sade och vill på den punkten bara understryka vad som sägs i utskottets memorial, nämligen att den ordning som nu för första gången praktiseras är att betrakta som en försöksverksamhet. Det finns anledning understryka detta med hänsyn till att den tidigare författningsutredningens förslag ju ändå förutsatte ett annat utövande av riksdagens kontrollmakt än det som nu tillämpas. Jag vill här trycka på vad utskottet skrivit beträffande behandlingen av ifrågavarande ärenden, nämligen: » — — — att ärendena givetvis granskats med hänsyn till 106 och 107 §§ regeringsformen, ehuru verksamheten i huvudsak åsyftat att pröva nya arbetsformer. Utskottet har inte funnit anledning att tillämpa 106 § och vid granskningsmaterialalets slutbehandling har också enighet nåtts om att inte återropa 107 § och ej heller använda sådana andra särskilda uttrycksformer som begagnats i tidigare dechargememorial. Utskottet redovisar endast sina synpunkter och gör ingen hemställan hos riksdagen utan blott en

Granskning av statsrådsprotokollen
anmälan om granskningen i dess helhet. Memorialet påkallar därför icke något riksdagens beslut.»

Jag har velat framhålla detta därför att vi ju än så länge inte har beslutat om någon ny författning, varför det följaktligen finns möjlighet för konstitutionsutskottet att återgå till den gamla ordningen, om så skulle anses angeläget. I nuvarande läge kan jag dock inte finna att anledning härtill föreligger.

Jag vill också återge vad som skrevs i en ledare i Svenska Dagbladet i anledning av dechargebetänkandet. Där uttalar sig tidningen på följande sätt: »Många av dessa anmärkningar kan betecknas såsom obetydliga. Men i en rättsstat är det angeläget att lagar och förordningar noga följs även av regeringen. En annan sak är att de stora frågorna numera knappast lämpar sig för en konstitutionsutskottets granskning av sedvanlig modell.»

Jag delar helt den synen på konstitutionsutskottets arbete och vill gärna avsluta mig till det skrivna.

Vad sedan gäller herr von Friesens exemplifiering både beträffande riksdagens skrivelser och utlämnande av allmän handling har jag ingen anledning att göra några kommentarer.

Vad slutligen det tredje ärendet beträffar, överläkarutnämningar, kommer en annan talare att kommentera den saken, om så anses erforderligt.

Vad jag emellertid närmast begärde ordet för var det särskilda yttrandet av högerns och folkpartiets representanter. Jag vill fästa uppmärksamheten på vad ett enigt konstitutionsutskott har uttalat rörande den decentralisering av konseljärenden som numera förekommer. För något år sedan tillsattes en utredning, som kom fram till att ungefär 6 000 konseljärenden kunde avlastas kansliet. Vi har nu konstaterat att ungefär 4 700 ärenden har överförts till annan myndighet för handläggning, och vi har i utskottet understrukit vikten av det arbete som där har utförts. Utskot-

Granskning av statsrådsprotokollen

tet skriver: »De resultat som uppnåtts därigenom torde vara en väsentlig orsak till den inträffade minskningen i antalet regeringsärenden. Som framgår av utskottets redovisning över personalutvecklingen inom Kungl. Maj:ts kansli har samtidigt med denna minskning skett en betydande ökning av personalen inom departementen. Inte minst mot bakgrunden härav föreligger enligt utskottets mening ett behov av att även fortsättningsvis tillvarata föreliggande möjligheter till decentralisering.»

Om denna skrivning har vi varit eniga i utskottet. Meningarna har endast gått isär på den punkt som framgår av det särskilda uttalande högerns och folkpartiets representanter gjort och som av förste vice talmannen här be-tecknats som uttryck för oro. Detta har skymtat i pressen, men i det föreliggande yttrandet uttrycker man sig försiktigare; man uttalar vissa betänkligheter inför denna personalutveckling.

Nu sade förste vice talmannen att vi inte har samma insyn i Kungl. Maj:ts kansli som i annan statsförvaltning. Jag skall inte ta upp någon diskussion om den saken utan vill bara fästa uppmärksamheten på att riksdagen i annat sammanhang har möjligheter att här inverka.

Gång efter annan gör riksdagen beställningar av utredningar o. d., vilket naturligtvis påfordrar ökad personal i Kungl. Maj:ts kansli. Den ärade talaren nämnde ju den nya pressutredningen och att andra sådana beställningar gjorts av riksdagen som inte har effek-tuerats i den takt som vi kanske inom riksdagen önskat. I stor utsträckning hänger detta givetvis samman med personalfrågorna — det kan ändå ingen förneka.

Jag vill göra kammaren uppmärksam på att det är endast högerns och folkpartiets representanter som har den mening som framförs i det särskilda yttrandet. Vi har i övrigt i utskottet inte ansett oss kunna ansluta oss till denna

mening men väl till den skrivning som jag tidigare citerat.

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte menat att vi har dålig insyn när det gäller arbetet i Kungl. Maj:ts kansli. Tvärtom skulle jag vilja säga att det finns få parlament i världen som har möjlighet att följa regeringsarbetet så noga som vi har genom granskningen av protokollen och även på annat sätt. Vad jag syftat på är att vi kan tillsätta rationaliseringsutredningar och experter inom de centrala ämbetsverken i syfte att nedbringa kostnader och personalstyrka, men vi saknar möjlighet att när det gäller statsdepartementen begära — och få effektuera — en sådan undersökning, som enligt min mening skulle vara mycket befogad.

Min ärade vän herr Adamsson kom in på tanken att det i själva verket kanske är riksdagen som är boven i dramat, att det är riksdagen som genom sin verksamhet bidrar till att öka departementens arbete. Något ligger naturligtvis i detta. Genom det myckna frågandet och interpellationerna sätts ju en mängd människor i arbete. Men jag tror inte att det räcker som förklaring till den stora ökningen. Jag fäster också uppmärksamheten på att i fråga om dels propositionsavlämnande, dels besvarande av framför allt interpellationer har inte regeringen utmärkt sig genom någon sådan snabbhet i handläggningen som skulle motivera den betydande personalökningen.

Var felet ligger vill jag inte yttra mig om. Vi har därvidlag mycket små möjligheter att utöva någon kontroll. Vad vi har syftat till är att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna omiskännliga trend i utvecklingen för att Kungl. Maj:t skall se till att man försöker bromsa upp ökningen.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag noterar med till-

Granskning av statsrådsprotokollen

fredsställelse förste vice talmannens uttalande att riksdagen inte har en dålig insyn i Kungl. Maj:ts kansli och dess förvaltning. Jag fattade hans första anförande så, att han ansåg insynen vara dålig.

Beträffande riksdagens möjligheter att styra personalutvecklingen vill jag erinra om att det bara är något år sedan vi beslutade om en ny departementsreform, ett arbete som utförts inom Kungl. Maj:ts kansli och som riksdagen haft att ta ställning till. Riksdagen har följaktligen möjligheter att i ganska stor utsträckning styra utvecklingen på området. Men vi önskar ju att en rad frågor skall lösas, och det är inte möjligt att bedöma arbetet i Kungl. Maj:ts kansli enbart med utgångspunkt i antalet propositioner, utan hänsyn måste också tas till vad för slags propositioner det gäller. Bakom en till sidantalet föga omfattande proposition kan ligga ett omfattande och kvalificerat arbete, som krävt medverkan av en rad experter på olika områden.

Jag skall inte ge några exempel utan har med det anförda endast velat fästa uppmärksamheten på att det kan finnas skäl för utökningen av Kungl. Maj:ts kansli.

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! Såsom redan påpekat skiljer sig årets dechargememorial åtskilligt från tidigare års. Det visar med andra ord ett annat ansikte, sedan granskningsarbetet nu skett efter nya principer. Då emellertid herr förste vice talmannen redan redogjort för det nya förfaringssättet skall jag inte gå närmare in på den delen. Jag vill endast framhålla att granskningsarbetets nya organisation och redovisningen av resultatet — som herr Adamsson nyss nämnde — bygger på ett försök med syfte att genomföra en reform, som för övrigt sedan länge varit påtänkt. Ändringar i praxis har också redan gjorts. Erfarenheten får sedan utvisa, om vi är

inne på rätt väg eller om ytterligare nya vägar behöver prövas. Det blir konstitutionsutskottets sak att följa upp dessa frågor och ta dem under övervägande, något som utskottet också kommer att göra.

Det memorial, som nu behandlas av kammaren, innehåller inte några yrkanden. Trots detta har regeringen inte undgått kritik. Läser man de olika avsnitten rörande de ärenden som föranlett uttalanden av utskottet finner man att regeringens åtgöranden nagelfarits noga och i flera fall rönt kritik av ett enhälligt utskott, bl. a. genom att riksdagen i vissa fall ställts åt sidan. Dessa påpekanden har sålunda fått ersätta s. k. omförmälan och tillkännagivanden, som tidigare tillämpats, men saknar fördenskull ingalunda betydelse.

Under granskningen har — såsom redan framhållits — en fråga givit anledning till ett särskilt yttrande av utskottets höger- och folkpartirepresentanter, nämligen frågan om personalutvecklingen i Kungl. Maj:ts kansli. Vi har för vår del funnit den kraftiga ökningen av personalen inom de olika departementen under relativt kort tid betänklighetsfull och hyser oro därvidlag.

Kanske någon menar, att en dylik utveckling pågår även inom våra lands- ting och kommuner, för att nu nämna ett par exempel. Jag vill då framhålla, att det inte är lätt för landstingen och kommunerna att komma undan en ökad tjänstemannastab, så länge staten i stor utsträckning bestämmer deras arbetsbörda och övervältrar olika uppgifter på dem. Sålunda har mentalsjukvårdens överförande till landstingen medfört en kraftig ökning av tjänstemännens antal på sjukvårdssidan. För kommunernas del har kommunsammanslagningarna inte heller medfört någon minskning av personalstaberna. Den har endast gått ut över förtroendemännen medan tjänstemännens antal är på uppgång.

Man vill emellertid gärna se Kungl. Maj:ts kansli som ett föredöme, vilket

Granskning av statsrådsprotokollen

dock inte är möjligt efter den utveckling som i här berörda avseende pågått under ett antal år. Ju mer departementen sväller ut, desto svårare måste det också bli för en departementschef att övervaka sitt fögderi, vilket för övrigt kan bli till förfång för hans chefsställning. En ständigt växande personalstab är heller inte alltid en garanti för ökad effekt. Däremot kan den lätt leda till ökad byråkratisering. Det är därför vi velat rikta uppmärksamheten på detta förhållande.

Jag skall sluta med att uttrycka en förhoppning om att arbetsgruppen inom departementsutredningen snarast skall finna lämpliga utvägar för en slutlig lösning av decentraliseringsfrågan. Men det måste vara betänkligt att som för närvarande sker betydligt utöka personalen samtidigt som antalet konselj-ärenden avsevärt minskar. Jag vill i denna del till fullo instämma i vad förste vice talmannen nyss anförde.

Med hänsyn till att memorialet inte innehåller något yrkande kommer jag, herr talman, inte att framställa något sådant utan inskränker mig till dessa erinringar.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Tumlhult sade att han ansåg att Kungl. Maj:ts kansli skall vara ett föredöme. Jag vågar nog säga att så även varit förhållandet i varje fall i fråga om arbetet i kansliet. Jag tänker på de många övertidstimmar personalen har haft. Vi kan i riksdagen naturligtvis ofta vara missnöjda med att propositionerna kommer sent. Såvitt vi vet är detta inte avhängigt av förhållandet att personalen i Kungl. Maj:ts kansli har en kort och angenäm arbetstid — tvärtom. Vi har vid flera tillfällen funnit att dess arbetsbörda är så stor, att det finns anledning att

ur allmänmänsklig synpunkt önska att bättre arbetsförhållanden skall kunna beredas personalen. Denna önskan medför givetvis att personalstaben måste utökas. Jag vill inte rikta någon kritik mot dem som är anställda i Kungl. Maj:ts kansli utan jag vill tvärtom säga att de i mycket hög grad utgör ett föredöme för andra tjänstemän i vårt land.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det dechargememorial som nu ligger på riksdagens bord skiljer sig som det tidigare sagts i debatten avsevärt från sina föregångare. Det är fråga om en ny giv på detta område och för egen del hoppas jag att det skall bli inledningen till en ny epok.

De hittills tillämpade formerna för dechargearbetet är utan tvivel älderdomliga. Detta har också åberopats som ett av skälen för en författningsreform. Konstitutionsutskottets ordförande konstaterade i debatten i första kammaren för två år sedan, att utskottets dechargegranskning otvivelaktigt befinner sig i ett övergångsskede.

Det har länge stått klart för de flesta att det klassiska dechargeförfarandet knappast längre är den rätta formen för ett politiskt ansvarsutkrävande. Älderdomligt, ohanterligt och trubbigt är uttryck som ofta återkommit i dechargedebatterna i riksdagen under de senare åren.

Vid sina reaktioner har utskottet använt sig av uttryck som »anmäla», »omförmåla» och »tillkännagiva» — för att nu bara tala om de mildare formerna. Innebörden av dessa uttryck eller deras inbördes styrkeförhållande är knappast entydig.

Till bilden av dechargearbetet under de gångna åren hör också att regeringspartiets utskottsledamöter nästan genomgående hävdade statsrådets ofelbarhet. På oppositionssidan har kanske funnits en tendens att söka fel och att få dessa att framstå som stora.

Granskning av statsrådsprotokollen

Skall vi då behålla denna granskningsform? Det har sagts i tidigare debatter i riksdagen att själva granskningen innebär så betydande värden, att den bör bibehållas. Författningsutredningen har sagt detsamma, och jag har precis samma mening. Men frågan kan ställas, eftersom den svenska granskningsformen inte lär ha många motsvarigheter i andra staters författningar, om ens i någon.

Vetskapen om att arbetet i Kungl. Maj:ts kansli blir föremål för kontinuerlig granskning av ett riksdagens utskott måste vara ägnad att skärpa vaksamheten vid handläggning av ärendena. Men en viss reformering av arbetet behövs alltså. Författningsutredningen säger bl. a., att granskningsverksamheten i större utsträckning än för närvarande bör kunna inriktas på undersökning och redovisning av allmän praxis vid handläggningen av regeringsärendena. Dagens memorial är en redovisning av en granskning efter dessa linjer. Utskottet betonar emellertid att memorialet utgör resultatet av en försöksverksamhet och att de framtida arbetsformerna kommer att bli föremål för överväganden inom utskottet mot bakgrunden av vunna erfarenheter.

Ytterst går ju denna granskning ut på att skydda medborgarna mot administrativt godtycke, fel och försumlighet vid handläggningen av deras angelägenheter och att upprätthålla klara rättsgångar mellan Kungl. Maj:ts och andras befogenheter och rättigheter.

Vid detta memorial är fogat ett särskilt yttrande, som jag också skall säga några ord om. Eftersom jag inte deltagit i behandlingen av detta ärende, skall jag bara anlägga några principiella synpunkter på detsamma.

Enligt min mening är det särskilda yttrandet en främmande fågel i detta sammanhang. Det passar inte in i den nya form av granskning som vi har lanserat, och det kan nog ifrågasättas om

det över huvud taget hör hemma under reglerna för statsrådets konstitutionella ansvarighet. Har man tidigare rört sig med de något diffusa begreppen »omförmålan» och »tillkännagivande», fogar man nu till dessa det inte mindre diffusa uttalandet om »vissa betänkligheter». Jag tror inte att det är ägnat att öka klarheten. Jag ser alltså frågan så, att eftersom riksdagen ställer pengarna till förfogande hör statsutskottet och inte konstitutionsutskottet göra den kritiska granskningen vid pengarnas anvisning.

Herr förste vice talmannen sade att de som inte har instämt i det särskilda yttrandet är ljumma på denna punkt. Så är knappast fallet. Alla är säkerligen betänksamma inför den kraftiga ansvällningen av den administrativa apparaten men, som herr Magnusson i Tumhult sade, en sådan ansvällning kan iakttagas på alla områden, inte minst på det kommunala. Man måste dock noggrant följa utvecklingen och se till att administrationen inte tar en alltför stor del av vår arbetskraft i anspråk.

I detta sammanhang är det för mig uteslutande fråga om huruvida denna granskning faller under konstitutionsutskottets domvärjo eller inte. Jag har kommit fram till uppfattningen att frågan inte faller under konstitutionsutskottets domvärjo.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Utskottets uttalande om att årets granskningsarbete bör ses som en form av försöksverksamhet har starkt understrukits av flera talare. Det skulle alltså vara för tidigt att göra några bestämda uttalanden. Jag kan emellertid ändå inte underlåta att i marginalen göra en försiktig propå.

Om de nu tillämpade principerna i fortsättningen skall leda till en nästan krystad strävan att uppnå enighet finns det anledning att se upp. »Enighet på försök» kan bli inte endast ett talesätt med en något tivelaktig anstrykning i

Granskning av statsrådsprotokollen

eftermålet utan kan även få prejudice-
rande verkan för kommande år. Som
förste vice talmannen nämnde har vis-
serligen sakligt sett skrivningar upp-
nåtts som socialdemokraterna vanligen
inte brukar gå med på, men utanför det-
ta hus har man kanske svårare att se
skillnader vid valet av ord och uttrycks-
sätt. Det blir något av en partipolitisk
uttunning, vilken jag ställer mig något
tveksam till. Men det ena bör nödvän-
digtvis inte förskjuta det andra.

I övrigt innebär de nya principerna
och det rent praktiska arbetssättet myc-
ket positivt; bl. a. skulle jag vilja fram-
hålla det positiva som ligger i att vi
yngre och i dechargearbetet mindre er-
farna på detta sätt har fått tillfälle att
lära mycket nytt, samtidigt som vi i me-
morialet erhållit ett värdefullt utgångs-
material för den fortsatta verksamhe-
ten.

När det gäller de ärenden som föran-
lett särskilda uttalanden av utskottet
skall jag inskränka mig till de två förs-
ta, behandlingen hos Kungl. Maj:t av
riksdagens skrivelser samt de sena re-
missvaren i vissa ärenden, med kom-
mentaren att utskottets skrivning kunde
ha skärpts avsevärt. Jag behöver inte
närmare motivera min uppfattning.
Riksdagens ledamöter är säkerligen ense
om betydelsen av att riksdagens vilje-
yttringar beaktas.

Vi är som valda ombud för folket i
samma mån ense om att enskilda med-
borgares besvärärenden behandlas av
respektive myndigheter utan onödigt
dröjsmål. Ansvaret för att handlägg-
ningen sker så snabbt som möjligt mås-
te tillskrivas regeringen.

I bilaga 7, s. 71 i memorialet, har in-
tagits några exempel som belyser hur
lång tid som kan förflyta mellan den dag
då ett besvärärende inkommer till de-
partementet och den dag då Kungl.
Maj:t fattar beslut. I ett fall omfattar ti-
den två och ett halvt år.

Herr talman! Ytterligare kommentar
är överflödigt.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Den stilla frid som har
lägrat sig över kammaren kontrasterar
ganska skarpt mot de dechargedebatter
vi haft vid några tidigare tillfällen, som
herr talmannen utan tvivel erinrar sig.
Jag fick ett intryck av att den föregå-
ende ärade talaren tyckte att här rådde
för mycken frid och ville blåsa in litet
mer av partipolitiska motsättningar.
Han var rädd för att det hade uppstått
en prejudicerande enighet. På den
punkten kan jag lugna honom redan
från början. För herr Wennerfors fram-
krav på uttalanden som jag inte gillar,
skall jag inte på grund av någon för-
ment enighet eller några prejudikat in-
stämna med honom. Jag tror att det
är en allmän uppfattning inom utskot-
tet.

Å andra sidan gäller det här en
granskning av administrativ praxis och
ingenting annat. Det kunde kanske te
sig litet egendomligt, om det i fram-
tiden skulle göras uttalanden på denna
punkt som innebure att man finge olika
uppfattningar om vad som är god ad-
ministrativ praxis helt efter partilinjer,
d. v. s. en högerpraxis, en folkparti-
praxis, en centerpraxis och en social-
demokratisk praxis. Naturligtvis kan det
tänkas frågor i vilka en sådan splittring
uppkommer, men jag tror att man bör
försöka eftersträva att få en administra-
tiv granskning av annan karaktär.

Det försök som vi nu har gett oss in
på inom konstitutionsutskottet inneslu-
ter emellertid vissa vanskligheter som
det, om vi hade bättre tid, funnes all
anledning att diskutera. Det lär bli till-
fälle att återkomma till saken. Att dra
skarpa gränser mellan administrativ
praxis och partipolitik kan stundom
vara svårt, men hela situationen blir nog
betydligt bättre när vi får en ny för-
fattning, som upptar ett misstroendevo-
tumsinstitut. Då kommer denna gransk-
ning i ett nytt läge även i andra avseen-
den.

Herr talman! Jag går nu över till att

helt kort kommentera det särskilda yttrandet. Jag vill först gärna instämma i vad herr Larsson i Luttra har anfört om hur detta ämne bör behandlas. Dessa frågor har varit ett främmande element i konstitutionsutskottets granskningsförfarande. De bör — som herr Larsson i Luttra mycket riktigt påpekade — behandlas av statsutskottet, och kamrarna bör ta ställning till dem i samband med budgetbehandlingen. Om riksdagen inte önskar ha ett så stort kansli knutet till regeringen, har riksdagen möjlighet att avvisa anslagsäskanden för detta vid budgetbehandlingen. Att i efterhand göra påpekanden i detta avseende anser jag vara felaktigt.

Vad är då förklaringen till att antalet ämbetsmän inom kanslihuset har ökat? Jag tror att huvudförklaringen är att man för en aktiv regeringspolitik. Ju mer aktiv regeringspolitiken är, desto mer nödvändigt är det med ett relativt stort antal ämbetsmän. Visserligen skall man alltid vara återhållsam i det stycket, men man kan inte föra en aktiv politik utan tillgång till ett relativt stort antal ämbetsmän.

Om man går igenom departement för departement — som jag personligen gjort — finner man att under den tid granskningen omfattar har en rad initiativ tagits. För riksdagen har framlagts propositioner vilka föregåtts av ett mycket omfattande förberedelsearbete. Inom justitiedepartementet, för att ta detta exempel, har man lagt fram en rad lagförslag, som krävt mycket ingående behandling inom departementet. Förste vice talmannen erinrade från denna talarstol om lokaliseringpolitiken. I inrikesdepartementet har en särskild grupp arbetat med denna fråga, inom finansdepartementet finns planeringsgrupper o. s. v. Det är självklart att en sådan utveckling av regeringsaktiviteten måste återspeglas i antalet anställda. Detta är huvudförklaringen.

Det finns också en biförklaring i den aktivitet som riksdagen utvecklar och

Granskning av statsrådsprotokollen

som jag på intet sätt vill inskränka, men man måste dra ut konsekvenserna av detta. Om riksdagen begär ett stort antal utredningar, leder detta till ökat arbete inom Kungl. Maj:ts kansli med författande av utredningsdirektiv och annat. Önskar man svar på interpellationer, vilket väl var och en gör som framställer en interpellation, leder detta till utökning av antalet anställda. Det samma gäller naturligtvis enkla frågor.

Det har här tidigare talats om förseningar av propositioner och om fördröjda interpellationssvar. Om man nu önskar begränsa antalet anställda inom departementen, antar jag att man för framtiden är beredd att acceptera den ordningen att propositionerna blir ännu mera fördröjda och att statsråden underlåter att svara på interpellationer. Någon annan konsekvens kan jag inte dra av detta.

Låt mig sedan — vilket måhända stöden stilla friden något — anknyta till det inlägg herr Wennerfors gjorde. Jag hade glädjen att lyssna till herr Wennerfors i början av denna session, när han lät förstå att det efter valet nästa höst skulle bli en ny regering. Det verkade som om det inte enbart var ett önskemål från hans sida, utan att han redan betraktade det som ett faktum. Får jag tolka herr Wennerfors inlägg så att man inom denna nya regering, som han längtar efter och som han redan nu anser vara ett faktum, skall begränsa antalet befattningshavare i kanslihuset samt att detta är ett uttryck för att man vill föra en mindre aktiv regeringspolitik? Har man det programmet går det mycket väl att inskränka antalet befattningshavare. Får jag tolka det särskilda yttrandet som en förklaring till vad som skall komma efter valet år 1968, nämligen en begränsning av regeringsaktiviteten?

Herr talman! Jag har trots den stilla frågan mot slutet inget annat yrkande än det som herr förste vice talmannen framställde.

Granskning av statsrådsprotokollen

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp någon hetsig debatt, kanske snarare tvärtom. Jag skulle bara vilja konstatera att den nya formen för granskning av regeringens fögderi, eller rättare sagt för redovisning av resultaten av granskningen av regeringens fögderi, otvivelaktigt har många förtjänster. Det är möjligt att man genom detta nya grepp kan komma bort ifrån det som på vissa håll med rätt eller orätt betecknades som ett ställningskrig som försvårade en objektiv redogörelse och granskning av vad regeringen haft för sig.

Vi vet naturligtvis mycket litet om hur detta nya försök kommer att fullföljas, men eftersom det är ett försök kanske det må vara mig tillåtet att påpeka att denna strävan efter en avpolitisering, i och för sig önskvärd, inte får leda till en oklarhet om vad konstitutionsutskottet avser.

Jag har tyvärr inte haft möjlighet att lyssna på debatten i denna kammare — jag har lyssnat på debatten i första kammaren — och det är sannolikt att vad jag här säger inte har någon som helst anknytning till debatten här. När man lyssnade på debatten i första kammaren, fick man onekligen det intrycket, att ledamöterna i konstitutionsutskottet själva inte var särskilt väl överens om hur utskottets skrivningar skulle uppfattas. Kompromisser är väl alltid sådana, att man kan råka ut för något dylikt, men i detta fall är det besvärligt att inte med visshet veta vad konstitutionsutskottet avser och därmed inte heller vad riksdagen avser.

Jag kan försäkra de ärade kammarledamöterna att regeringen med stor uppmärksamhet studerar de anvisningar som ges av konstitutionsutskottet. Jag kan avslöja den hemligheten, att vi gjorde det även då det fanns reservationsvis framförda anmärkningar. Vi försökte bilda oss en uppfattning om

vad som — förutom naturligtvis det partipolitiska nitet, som man inte behövde fästa så stort avseende vid — kunde ligga bakom även sådana anmärkningar. I den mån det framfördes erinringar i sak tror jag mig kunna försäkra, att både majoritetens och reservationernas erinringar studerades med stor uppmärksamhet. Om sådana erinringar skall ha någon effekt måste uppenbarligen regeringen veta vad det är som konstitutionsutskottet avser. Det är onekligen litet svårt nu.

Anser exempelvis konstitutionsutskottet, att regeringens påstådda förbiseende att inte höra riksdagen om plastspirallerna är av den vikt, att vi skall upplhöra med den verksamhet som nu pågår framför allt i u-länderna, där plastspirallerna med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 18 februari 1966 användes? Det är en för regeringen högst väsentlig fråga. Jag har tolkat konstitutionsutskottets memorial så att det är fråga om ett påpekande att regeringen skall iaktta gränserna för normgivningen utan att det speciella fallet direkt avses. Om den tolkningen är riktig — jag har av det referat av andrakammardebatten som jag erhållit fått den uppfattningen att så är förhållandet — finns det givetvis ingen anledning till polemik från regeringens sida. Är det däremot fråga om en anmärkning, såsom en talare i första kammaren sade, ställer det sig helt annorlunda. I så fall måste vi ta upp en saklig diskussion om vad som här har förevarit. Jag uppfattade det alltså på det sättet, att det här är fråga om ett påpekande om gränserna för riksdagens och regeringens normgivande makt. Detsamma gäller i viss utsträckning tvångsförflyttning av domare. Den metodik som regeringen använt härvidlag avser i själva verket att förhindra att vi på grund av redan genomförda förändringar i domstolsväsendet skall tvingas till reella tvångsförflyttningar. Redan när statsmakterna i sak, inte formellt, exempelvis bestämt

sig för att en stad skall läggas under landsrätt vill man se efter, om det genom frivilliga tvångsförflyttningar — om jag, herr talman, får använda ett så egendomligt ord — går att lösa personalproblemet. Jag tror att detta är en mycket praktisk metod. Om konstitutionsutskottets skrivning innebär ett absolut förbud mot användning av metoden, tror jag att det måste tas upp en allvarlig diskussion härom. Gäller det bara ett påpekande att man måste vara varsam och att det verkligen skall avse av organisatoriska förändringar framkallade förflyttningar, finner emellertid regeringen ingen anledning till invändningar. Då kan det ske ungefär som nu. Det finns ju särskilt angivet att konstitutionsutskottet inte anmärker på grund av att det föreligger speciella omständigheter. Det är klart att regeringen skall vara försiktig och noga med att iaktta grundlagens bud.

Herr talman! Det jag nu sagt har inget samband med den debatt som förts i denna kammare, ty enligt de referat jag fått har konstitutionsutskottets skrivning tolkats ungefär på detta sätt. Eftersom det var mycket fränare tongångar i första kammaren, där jag lyssnade på debatten, har jag emellertid velat göra detta uttalande för att det inte skall bli ännu större oklarhet om regeringens inställning. Regeringen är intresserad och följer med stor uppmärksamhet vad konstitutionsutskottet skriver. Vi försöker också anpassa vår praxis i möjligaste mån härtill och jag tror att var och en som tjänstgör i Kungl. Maj:ts kansli kan vitsorda att så är fallet. Men då måste vi också veta vad konstitutionsutskottet vill.

Slutligen vill jag, herr talman, när jag ändå tagit till orda, bara erinra om att den väldiga ökningen av personal i kanslihuset och riksdagen, en ökning som väl varit ungefär lika stor på båda hållen, skapar förutsättningar för att statsmaskineriet skall kunna arbeta så effektivt och smidigt som möjligt. Jag

Granskning av statsrådsprotokollen

är mycket överraskad över att det gjorts erinringar härom från riksdagshall. Hela ansvällningen är ju, som herr Johansson i Trollhättan framhöll i sitt anförande vilket jag inte närmare skall beröra, en följd av statsverksamhetens ökade aktivitet. Skulle inte denna ökning av aktiviteten få åtföljas av en utökning av antalet tjänstemän i Kungl. Maj:ts kansli, skulle säkerligen arbetsförhållandena i riksdagen bli fullkomligt olidliga. De är besvärliga redan nu — propositionerna kommer sent och många interpellationer orkar vederbörande statsråd helt enkelt inte besvara. Men jag vågar påstå att den hårda arbetsbörda som åvilar våra tjänstemän — liksom fallet brukar vara när det gäller svenska tjänstemän, i såväl privat som allmän tjänst — inte tål vid en ökning. Förutsättningen för att kunna tillmötesgå kravet på en minskning av antalet tjänstemän är helt enkelt att man bestämmer sig för att avstå från den höga aktiviteten eller också att man väljer att skapa ännu odrägligare arbetsförhållanden för riksdagen. Jag tror att reservanterna här gjort en sällsynt omtiverad erinran, ty allmänheten får en fullkomligt felaktig uppfattning om varför antalet tjänstemän i Kungl. Maj:ts kansli ökar.

Det gäller en reservationsvis framförd anmärkning och jag skulle kanske inte ha tagit upp den, men jag har velat påpeka de konsekvenser som en anvisning i enlighet med reservanternas uppfattning skulle kunna få.

Herr talmannen återtog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis alldeles riktigt när statsministern konstaterar, att hans inlägg i vad det avsåg frågorna om plastspiraler och förflyttning av domare sannerligen inte påkallats av debatten här i kammaren utan fastmer av någonting som utspelat sig

Granskning av statsrådsprotokollen

i första kammaren och om vilket jag ännu inte har någon närmare kännedom.

Vad jag vill understryka — det sade jag redan i mitt första anförande — är att utskottets dechargebehandling i år är att betrakta som en försöksverksamhet och att ingen nu kan uttala sig om hur det kommer att bli i framtiden. Det är därför synnerligen svårt för mig att göra något bestämt uttalande på dessa punkter. Det är väl inte så underligt att vi inte är riktigt överens i konstitutionsutskottet om formuleringarna, eftersom dessa är uttryck för kompromisser mellan olika uppfattningar i sakfrågorna. I sådana fall inträffar det väl ofta att språket inte blir alldeles klart. Personligen har jag — och det gäller även de övriga socialdemokratiska ledamöterna i konstitutionsutskottet — uppfattat uttalandena på dessa två punkter som påpekanden och inte som någonting för framtiden bindande. Särskilt sista meningen i dessa uttalanden ger naturligtvis full täckning för detta mitt påstående. Men det är klart att andra kan anse, att de meningar som föregår den sista kan ge anledning till en annan tolkning.

Jag vill ha sagt, att det i detta läge är svårt att uttala sig om framtiden. Det föreliggande memorialet innehåller vissa påpekanden. Det är emellertid inte att betrakta som ett uttalande om regeringens handläggning av ärendena i framtiden.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag hade, med hänsyn till den mycket stillsamma uppläggningsdebatten från början fick, inte tänkt att blanda mig i denna. Jag har heller ingen som helst anledning att argumentera i andra banor än vad herr förste vice talmannen på ett så skickligt och elegant sätt gjorde. Jag begärde ordet, närmast föranledd av herr Wennerfors' anförande, innan hans excellens herr statsministern hade uppträtt här i ta-

larstolen. Emellertid vill jag ändå till statsministern säga, att det väl inte kan vara så svårt att förstå vad utskottet menat — åtminstone på vissa punkter.

Jag skall inte gå in på de frågor som statsministern tog upp. Låt mig i stället ta upp ärende nr 5, som rör frågan om utlämnande av allmän handling. Denna fråga är av utomordentligt stor principiell betydelse. För hela pressen är den av central betydelse. Det gäller frågan om hur tryckfrihetsförordningen skall tolkas, det gäller nödvändigheten av att respektera denna vår grundlag. Utskottet har i sitt memorial tagit upp ett ärende, där utskottet anser att det skett ett övertramp. I memorialet sägs också i klara verb att den framställning det här är fråga om — den avgjordes alltså av Kungl. Maj:t omkring 3½ år efter det att den inkommit — uppenbarligen inte handlagts med den skyndsamhet tryckfrihetsförordningen föreskriver. Jag har verkligen svårt, herr statsminister, att förstå att man behöver hysa någon tveksamhet om vad utskottet menat; utskottet har gjort ett mycket allvarligt påpekande och det har kunnat göras i fullständig enighet.

Herr Wennerfors syntes besviken — jag kan i viss mån förstå honom — över årets dechargememorial. Företrädare för regeringspartiet å ena sidan och för oppositionen å den andra har, som det med förkärlek brukar heta i detta hus, skrivit ihop sig. Jag har ingen anledning att göra någon invändning mot den karakteristiken. Den är riktig under den bestämda förutsättningen att man inte fördenskull förleds att beteckna memorialet som en kompromissprodukt utan vare sig taggar eller klor. Enligt min uppfattning saknas intetdera i detta memorial och jag tycker att det är skönt att kunna konstatera det med hänsyn till tidigare erfarenheter. Man kan sålunda finna både kritiska synpunkter och skarpt formulerade erinringar på bestämda, preciserade punkter, även om det uppenbarligen inte är fråga om någ-

ra anmärkningar under åberopande av regeringsformens åskdiga § 106 eller den kanske något mindre åskdiga men ändå i pregnanta vändningar formulerade § 107, där det talas om statsråd som uti sina rådslag »icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta». Något sådant är det alltså icke fråga om.

Jag skulle möjligen ha kunnat förstå herr Wennerfors, och även andra, om de varit kritiska i ett annat avseende; det skulle möjligen kunna sägas att utskottet haft en aning för bråttom att slå in på dessa nya vägar och ägna sig åt denna försöksverksamhet i sitt konstitutionella granskningsarbete. Anledningen till en sådan kritik skulle då vara att samtliga de premisser, som författningsutredningen byggde på, när den tänkte sig att utskottet skulle ägna sig åt en granskning av rent administrativ praxis, uppenbarligen inte är för handen; vi har exempelvis inte det institut med mistroendeomröstningar — kalla det dagordningsinstitut eller någonting annat — genom vilket det rent politiska, parlamentariska ansvaret skulle utkrävas. Likafullt har utskottet ansett sig i år böra påbörja försöksverksamheten. Jag har inte i utskottet haft någon invändning att göra mot detta och jag har det alltjämt inte. Jag tycker att det är riktigt, att man förfar på detta sätt, även om jag nog vill göra den lilla reservationen, att man förvisso måste vara mera försiktig, när det gäller att göra experiment med våra grundlagar och vår konstitution än när man experimenterar med låt oss säga fartgränser på allmänna vägar eller någonting annat av mera efemär beskaffenhet. Det centrala är emellertid, att det måste vara av värde att man empiriskt får vissa principer verifierade, innan de definitivt inskrivs i våra grundlagar. Detta är en punkt, där det har varit möjligt att bedriva försöksverksamhet; jag vet inte om det finns andra punkter, där det också skulle kunna vara möjligt, om det alltså är så att man, ifall fantasin

Granskning av statsrådsprotokollen

får tillräckligt spelrum, skulle kunna tänka sig att gå vidare på denna väg. Så djärv vägar jag inte vara att jag ämnar föreslå en experimentverksamhet i anslutning till grundlagberedningens förslag om en mastodontriksdag på 350 ledamöter. Det är emellertid en annan sak. Jag nämner den bara — litet lättamt — därför att det i och för sig vore lockande att även i andra avseenden kunna bedriva försöksverksamhet, innan vi på författningslivets område låser oss definitivt.

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp):

Herr talman! Ordalagen i statsministerns anförande och den anda som präglade detsamma gör det angeläget för mig att här svara i samma tonläge.

Jag vill då göra klart att jag betraktar den försöksverksamhet, som i år bedrivits inom konstitutionsutskottet, som utomordentligt löftesrik för framtiden. Jag har mycket lång erfarenhet av utskottets granskande verksamhet — jag har suttit med i utskottet i 26 eller 27 år och varit med om både majoritets- och minoritetsanmärkningar — och som jag tillät mig påpeka i mitt första anförande i denna debatt finner jag nu att den gamla metoden har visat sig vara omöjlig att tillämpa i fortsättningen. Vi måste söka oss nya vägar.

I detta sammanhang vill jag också gärna ge konstitutionsutskottets socialdemokratiska ordförande ett erkännande för den samarbetsvilja som visats av presidiet. Som statsministern antydde har det väl förekommit vissa kompromisslösningar, och från oppositionssidan hade vi kanske velat ha med några fler frågor än de som redovisats i de tio punkterna i utskottets memorial. Där har vi kanske gjort vissa eftergifter. Kanhända gjorde också regeringspartiets företrädare invändningar i någon fråga mot de formuleringar vi föreslog. Men i alla de tio uttalanden som förekommer i memorialet står utskottet en-

Granskning av statsrådsprotokollen

hälligt bakom rekommendationerna som avslutar uttalandena, och det bör inte vara någon svårighet för regeringen att tolka rekommendationernas innebörd.

Jag noterade också med djup tillfredsställelse vad statsministern sade om den uppmärksamhet man i kanslihuset ägnar uttalanden från konstitutionsutskottet. Det är helt som det skall vara i en parlamentarisk demokrati. Jag kan också försäkra honom att från oppositionshåll kommer vi i fortsättningen att göra vad vi kan för att fortsätta på den inslagna vägen, att i första hand se över administrativ praxis och först i senare hand göra mera politiskt betonade anmärkningar. Som herr Adamsson framhöll har vi utsikt att få ett institut med misstroendeförklaringar, och det kommer otvivelaktigt att göra utskottets arbete betydligt lättare.

Sedan tog statsministern upp ett par frågor, som jag inte berörde i mitt anförande, och talade om plastspiralerna och om tvångsförflyttningen av domare. Eftersom de frågorna har handlagts på den avdelning inom utskottet där jag suttit som ordförande är jag angelägen om att här svara, att i intetdera fallet föreligger det någon anmärkning mot de resultat som vederbörande statsråd har kommit fram till. Vad vi sagt beträffande plastspiralerna efter de utredningar som företagits är, att frågan var av sådan natur att riksdagen borde ha hörts. Om riksdagen hade hörts i detta fall skulle — det är jag helt övertygad om — en överväldigande riksdagsmajoritet ha stött ett förslag i samma anda som Kungl. Maj:ts förordning. Men vi anser att det hade varit betydelsefullt att en så ömtålig och känslig fråga också hade kunnat bli föremål för överväganden i riksdagen, så att den minoritet, vilken har en annan uppfattning i denna fråga, också hade fått ge uttryck därför. Någon anmärkning har vi ju inte framfört i detta fall, lika litet som i något annat av de tio refererade.

Inte heller i den intressanta frågan om

tvångsförflyttningen av domare ger justitieministerns handläggning, med hänsyn till slutresultatet, anledning till någon väsentlig kritik. Jag har full förståelse för att justitieministern handlade som han gjorde i denna fråga, och jag vill understryka vad statsministern här säger, nämligen att vad utskottet har menat är att sätta upp ett varnande pekfinger i luften. Det vill göra gällande att denna förflyttning av domare, som numera är medgiven i grundlagen, endast får tillämpas med största varsamhet och att den inte bör ske förrän de organisatoriska förändringar som förutsättes också har blivit dokumenterade. I detta fall tillsattes ju efter eget medgivande dessa båda domare innan de organisatoriska utredningarna var färdiga, och det var detta som föranledde ett enhälligt utskott att framhålla den oerhörda vikten av denna fråga, som ju till sin kärnpunkt har principen om domarmaktens integritet i vårt samhälle och domarnas största möjliga oberoende av den administrativa makten. Men någon kritik från utskottet i den mening som vi har tillämpat när det gällt § 107 har inte ifrågakommit.

Vi, som möjligen kommer att tillhöra konstitutionsutskottet i fortsättningen, kommer säkert att ha meningsbrytningar beträffande denna granskning av statsrådets protokoll. Men jag är helt övertygad om att den metod, som vi har använt nu och som innebär att våra jurister gått igenom hela materialet och sedan förelagt oss de kontroversiella frågorna, varefter enstaka ledamöter har kunnat infordra akterna i målet, har visat sig riktig. Jag vill också rekommendera att vi fortsätter med denna nya metod. Jag tror att vi kommer att nå ett bättre resultat i fortsättningen än vi nådde då vi delade upp oss i olika grupper och så småningom i kammaren — vilket föreföll mig vara det bedrövlige av allt — voterade i många av dessa rättsfrågor.

Till sist, herr talman, vill jag säga

ytterligare några ord om personalutvecklingen. När jag hört min värderade vän herr Johansson i Trollhättan motivera personalexansionen på det sättet att en ökning på två eller tre gånger den tidigare befintliga styrkan närmast skulle betyda två eller tre gånger så snabb reformtakt, vill jag erinra både honom och min vän statsministern om de iakttagelser som för ett tiotal år sedan gjordes av professor Parkinson och som bör uppmärksammas av alla dem som står i spetsen för en större eller mindre personalstyrka.

Jag hoppas att jag inte skall behöva skicka över argumenteringen i och för en ny upplaga av boken, som i så fall på ett värdigt sätt skulle ansluta sig till den berömda skildringen av personalutvecklingen inom kolonialdepartementet i samband med den brittiska kolonialmaktens försvinnande. Men om man fortsätter resonemanget på det sättet — som kanske inte statsministern utan närmast herr Johansson i Trollhättan gjorde — tror jag att man kommer att ge goda exempel till belysning av den berömda Parkinsonska lagen.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppkallades av det inlägg som hans excellens statsministern gjorde.

Den nya giv som nu lanserats innebär ju att man frångår den tidigare uppdelningen i en sida av utskottet, som vill framföra anmärkningar i någon form mot statsrådet, och en annan sida av utskottet, som helt vill fritaga statsrådet från kritik. Vi har menat att det är bättre att på detta sätt försöka vinna enighet om att kritisera vissa av besluten i statsrådet på ett sakligt sätt. Det innebär självfallet att man bör uppmärksamma dessa frågor i departementen och manövrera försiktigare när en liknande fråga dyker upp igen.

Det kan ju mycket väl hända att det i fortsättningen blir svårare att komma

Granskning av statsrådsprotokollen

överens — det kan på sakliga grunder råda skilda meningar, och vi får den gamla uppdelningen. Vid årets granskning har vi kritiserat besluten men kommit till slutsatsen att det funnits skäl för att inte direkt slå ned på ifrågasvarande beslut och framföra en konstitutionell anmärkning i vedertagen mening.

Jag instämmer gärna i vad herr förste vice talmannen sagt och hoppas att vi i fortsättningen skall kunna gå fram efter dessa linjer och lägga vikten vid den sakliga granskningen av vad som förekommer i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Att som herr Johansson i Trollhättan jämföra mitt uttalande i början av riksdagen med vad jag sagt i dag förefaller mig något förbryllande. När vi bildar en borgerlig regering hösten 1968 — det var vad jag sade i början av riksdagen och det tål att upprepas i dag, när vi befinner oss i slutskedet av sessionen — kommer jag naturligtvis, som medlem av fotfolket, att på allt sätt medverka till att den regeringen blir handlingskraftig. Men handlingskraften behöver väl inte, herr Johansson i Trollhättan, stå i relation till antalet tjänstemän. Jag måste be herr Johansson i Trollhättan observera att jag i mitt anförande inte berörde personalutvecklingen. Det är nämligen en smula motvilligt och tveksamt jag går in på frågan, då jag i princip anser att spørsmålet borde behandlas i annat sammanhang. När frågan nu emellertid dryftas under dechargede-batten vill jag gärna belysa ett avsnitt av den.

Det är rätt märkligt att herr Johansson i Trollhättan säger att utökningen av personalen i kanslihuset är ett uttryck för regeringsaktivitet. Jag vill belysa detta med ett exempel från debatten om den nya medicinalstyrelsen som blev socialstyrelsen. Varför bibehålla en planeringsgrupp i kanslihuset när det nya ämbetsverket utrustats med

Granskning av statsrådsprotokollen

både en planeringsavdelning och ett nytt planerings- och rationaliseringsinstitut? Detta får betraktas som en dubbling som — efter vad vi förstått — är motiverad av riksplaneringen. Man kan dra fram liknande exempel från andra områden.

Detta måste — såvitt jag kan se — vara en föga rationell ordning. Dessutom innebär det att ämbetsverken fränhändes initiativen, och att ta initiativ måste väl betraktas som en av ämbetsverkens skyldigheter.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Liksom herr Hamrin i Jönköping uppfattade jag att herr Wennerfors var litet besviken över att det förekom så litet partipolitisk diskussion i detta sammanhang. För att i någon mån minska hans besvikelse denna fredagsförmiddag tog jag upp ett avsnitt som jag trodde att han ville diskutera. Nu konstaterar han att han i princip har samma mening som jag. I så fall är jag glad över att även herr Wennerfors delar åsikten att ifrågavarande ärende är ett ärende inte för konstitutionsutskottet, utan — eventuellt — för statsutskottet.

Vad den centrala frågan beträffar — om handlingskraften och antalet tjänstemän står i relation till varandra — finns det kanske supermänniskor som själva klarar allt. Om de flesta gäller dock att de behöver medarbetare. Skall det kunna utvecklas någon aktivitet fordras det sålunda ett betydande antal människor. Herr Wennerfors har låtit förstå att han fortsättningsvis tänker motarbeta tendensen till ökning av antalet anställda inom departementen. Det går säkert bra, herr Wennerfors, bara man samtidigt ser till att aktiviteten minskas. Önskar man en handlingskraftig regering måste man dra konsekvenserna av detta och låta den få tillräckligt med ämbetsmän i kanslihuset. Skulle nu detta, som tydligen är herr

Wennerfors' högsta dröm i dag, gå i uppfyllelse lär han bli tvungen att tänka om.

Beträffande planeringsgruppen får jag konstatera att herr Wennerfors lämnade en god motivering för dess existens. I fall efter fall skall man finna att sådana goda motiveringar föreligger, och därför faller hela resonemanget.

Herr förste vice talmannen påstod att man här skulle finna ett nytt exempel på tillämpning av Parkinsons lag. Från den plats där jag satt uppfattade jag honom så att det skulle ha inträffat precis detsamma som när ett departement försvann. Vilket departement har försvunnit och lämnat sina ämbetsmän kvar?

Såvitt jag förstår kan man i kanslihuset inte tillämpa vanlig arbetstidsförkortning, utan man får arbeta synnerligen hårt. Då tror jag inte att det är möjligt att applicera Parkinsons lag.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles självklart — herr Johansson i Trollhättan — att jag kommer att på alla sätt medverka till att personalökningen hålls igen på alla områden jag kan påverka. Kan jag medverka till detta när det gäller kanslihuset skall jag göra det, lika väl som på andra områden. Jag hoppas att jag därvid har en partner i herr Johansson i Trollhättan. Det finns all anledning att i dagens läge försöka hålla kostnaderna så låga som möjligt. Därom tror jag inte att vi har olika uppfattning.

Önskar herr Johansson i Trollhättan en partipolitisk diskussion — jag tror inte att jag är ensam om en sådan önskan — skall jag be att få påminna honom om att jag i mitt inlägg tog upp två frågor som jag trodde det skulle kunna bli tämligen animerad diskussion om. Jag tänker på ärende nr 1 och ärende nr 2. Det första gäller behandlingen av riksdagens skrivelser. Här skulle jag kunna läsa innantill hur des-

Granskning av statsrådsprotokollen

sa skrivelser har behandlats av regeringen. Vidare skulle vi kunna gå till ärende nr 2 som gäller sena remissvar. Jag tog bara ett exempel som belyser hur man behandlar besvärssärenden i departementen eller rättare sagt hur de behandlas av myndigheter som får ärendena på remiss från departementen.

Det ärende jag nämnde hade tagit två och ett halvt år från det att ärendet kom in till departementet och till dess att Kungl. Maj:t fattade beslut. Om vi läser vidare, upptäcker vi flera besvärssärenden, om vilka det verkligen är anledning att skriva skarpt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag tycker att herr Wennerfors valde ett mycket olyckligt exempel när han här drog fram socialdepartementets sjukvårdsdelegation och sade att man därigenom utökade antalet tjänstemän i kanslihuset.

Jag vill upplysa herr Wennerfors om att denna delegation är sammansatt av företrädare för vissa statliga myndigheter, arbetsmarknaden, utbildningssidan o. s. v. och framför allt naturligtvis den sjukvårdande sidans huvudmän, landstingen, storstäderna etc. Det är inte fråga om att vi därigenom har behövt anställa några särskilda tjänstemän för att handlägga de ärenden som denna nämnd är ålagd att pröva och diskutera. Det är en nämnd som skall följa utbyggnaden av sjukvårdsresurserna och verka för en samordning av sjukvårdsplaneringen.

Herr Wennerfors bör nog, om han skall exemplifiera ökningen av antalet tjänstemän i kanslihuset, försöka att finna något annat. Detta var mycket olyckligt valt.

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Jag lyssnade med intresse till statsministern när han nyss sade att regeringen verkligen med allvar granskar konstitutionsutskottets de-

chargememorial och också försöker att beakta de synpunkter som framförts, i den mån de är sakligt grundade och inte enbart partipolitiskt betonade. Jag skall nu bara ta upp en av de frågor som statsministern senare berörde och som jag tycker är en sakligt betonad fråga och inte partipolitisk. Det gäller frågan om de intrauterina plastspiralerna.

Statsministern sade, om jag inte uppfattade honom fel, att det gällde gränsen för riksdagens normgivande makt. Jag skulle nog vilja precisera saken litet närmare och säga att det gäller gränsen för riksdagens lagstiftande makt. Det är dock klarlagt att dessa plastspiraler kan komma i konflikt med lagen om fosterfördrivning, vilket också bestyrks av den omständigheten att de enligt tidigare kungörelser kallades fosterfördrivande medel. Jag vill inte påstå att de alltid har denna effekt, men de kan ha den.

Därför borde enligt min mening försiktigheten ha talat för att regeringen underställt riksdagen denna fråga för bedömning. Det finns anledning att erinra om att vi tidigare under vårsessionen behandlade frågan om en klinisk prövning av abortmedel. Detta gäller enbart en forskningsverksamhet, men där ansåg man dock med full rätt att riksdagen borde yttra sig. Det hade alltså varit riktigt att riksdagen också hade beretts tillfälle att yttra sig över frågan om plastspiralerna innan regeringen i konselj beslutade någon ändring.

Jag delar herr von Friesens uppfattning att det finns all anledning att tro att riksdagen inte hade haft någon erinran att göra, och därför har jag naturligtvis ingen anmärkning i fråga om resultatet av regeringens prövning. Jag ser det mera som ett principellt spörsmål att man skall respektera riksdagens lagstiftande funktioner. När jag läser utskottets utlåtande på denna punkt, tycker jag därför att detta borde vara

Granskning av statsrådsprotokollen

en av de frågor som regeringen för framtiden borde beakta.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall i anledning av fru Kristenssons anförande säga några ord om bakgrunden till den punkt i konstitutionsutskottets memorial som handlar om plastspiraler.

1938 yttrade sig riksdagen över ett förslag till en kunglig förordning med vissa bestämmelser angående fosterfördrivande medel. I 1 § av den förordningen stadgas att Kungl. Maj:t utfärdar föreskrifter om vad som skall anses som sådant medel. Det skedde genom en kungörelse den 9 september 1938. Där sades att inlägg i livmodern skulle anses som fosterfördrivande medel. Plastspiraler var, såvitt jag vet, helt okända på den tiden men de omfattas av denna definition.

När sedan plastspiralererna i början på 1960-talet blev aktuella hördes givetvis medicinalstyrelsen över de olika framställningar som gjordes om att få utföra prov med dessa spiraler. I alla fallen yttrade sig professor Ingelman-Sundberg. Han sade bl. a.: »Den kliniska användbarheten av intrauterina plastspiraler och liknande *preventivmedel* behövs därför knappast vidare undersökas.» Vidare sade han att han ville »framhålla, att jag anser tiden mogen för att denna form av *preventivmedel* får distribueras — — —». Detta säger alltså en av våra högsta medicinska auktoriteter i yttrande till socialministern när han skall ta ställning i saken, och sådant var läget när Kungl. Maj:t fattade beslut den 18 februari 1966.

År 1967 ifrågasattes om inte dessa spiraler i vissa situationer kunde ha en fosterfördrivande verkan. Hur skulle socialministern i februari 1966, stödd på våra främsta medicinska auktoriteter, kunna veta vad man skulle anse eller ifrågasätta ett år senare? Man kan

i detta sammanhang inte heller åberopa professor Thornstedt — hans yttrande kom först på hösten 1966.

Fru KRISTENSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över justitieministerns klarläggande på denna punkt. Det är kanske inte att begära att beslut skall kunna fattas med retroaktiv verkan, och det är alldeles riktigt att det först på ett senare stadium verkligen konstaterades vilken effekt plastspiralererna kan ha. Det visar emellertid hur ofullständig forskningen kan vara och med vilken försiktighet man bör gå fram när det gäller medel som kan ha dessa principiellt allvarliga konsekvenser.

Jag tackar justitieministern för klarläggandet.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Mitt inlägg kommer att hänga litet i luften, eftersom det har samband med herr Johanssons i Trollhättan tidigare övningar. Det gäller alltså den där frågan om mängden människor och deras effekt på arbetsresultatet. Vad jag kommer att säga täcker inte hela problemet, men jag tror att det kan verka befruktande på allas vårt tänkande om vi ibland erinrar oss det gamla matematiska problemet: Om en urmakare lagar ett fickur på en timme, hur snabbt lagar då fem urmakare samma fickur?

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det var inte från början min avsikt att delta i någon debatt i anledning av årets dechargememorial. Diskussionen här i kammaren har kanske inte heller varit sådan att det skulle behövas. Eftersom frågan om plastspiralererna nu har kommit upp, vill jag ändå göra en kort kommentar till den.

Lika väl som det finns olika uppfattningar, varav fru Kristensson nämnde en, om när ett befruktat ägg skall kal-

las foster — för att uttrycka saken enkelt — kan man tydligen tolka det skrivna ordet på skilda sätt. Beträffande att ändra i en kungl. kungörelse med en författning eller en förteckning då riksdagen överlätit beslutanderätten till Kungl. Maj:t har jag den bestämda uppfattningen att Kungl. Maj:t har befogenhet därtill, även om den åsyftade förteckningen finns intagen inom lagbokens pärmar. Jag tror att vi skulle kunna finna exempel på att så har skett förut utan att vi fördenskull ansett att regeringen råkat i konflikt med riksdagen.

Jag skulle kunna tillägga att när denna bestämmelse skulle införas i brottsbalken år 1938 ville Kungl. Maj:t höra riksdagen i frågan, och det förelåg en motion, nr I: 251, i vilken hemställdes att riksdagen skulle anta författningsförslaget som lag, men utskottet biträdde inte detta förslag och inte heller kamrarna.

Såsom herr Adamsson redan har framhållit har väl åsikterna i denna fråga — och även i en del andra — varit delade under diskussionen i avdelningar och utskott. Kanske finns det olika tolkningar. Herr von Friesen sade emellertid att om riksdagen hade hörts, skulle resultatet med all sannolikhet ha blivit detsamma som nu. Slutsatsen för oss båda blir väl därför densamma.

Av utskottets slutliga skrivning kan jag inte läsa ut någon kritik mot Kungl. Maj:ts handlande. Detta var också förutsättningen för min anslutning till utlåtandet; det kan jag försäkra herr statsministern, oavsett vad som kan ha yttrats i första kammaren.

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag tror att både statsministern och justitieministern just nu skall be Gud bevara dem för deras vännar. Mot det uttalande som fru Thunvall här gör, efter att ha underskrivit utskottets memorial, måste jag nämli-

gen inlägga en mycket allvarlig gensaga.

Utskottet skriver följande: »Vid sin granskning av ärendet har utskottet funnit, att begagnande av plastspiral skulle kunna komma i konflikt med brottsbalkens bestämmelser om fosterfördrivning. Med hänsyn härtill borde riksdagen ha medverkat vid medlens frigivande.»

Står inte fru Thunvall fast vid denna uppfattning — som hon själv varit med om att skriva under och, vilket framgår av memorialet, som är enhälligt — att riksdagen borde ha hörts? Det är på den punkten av utomordentligt ringa intresse att konstatera, som jag gjorde, att riksdagsbeslutet bara kunde ha varit ett. Fru Thunvall får i alla fall vara vänlig att inte springa ifrån vad hon skrivit i utskottsmemorialet.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag står för det som jag har skrivit under och som var det slutliga resultatet av våra diskussioner i utskottet.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Det intryck jag fått under debatten är ungefär detsamma som jag hade i allra första början. Ett nytt initiativ har tagits beträffande granskningen av statsrådsprotokollen. Jag kritiserar inte det, utan tycker tvärtom att det har många förtjänster. Vad jag tillät mig framhålla var att avpolitiseringsen naturligtvis inte får leda till en sådan oklarhet att man i konstitutionsutskottet inte vet vad man skriver. Den senare delen av debatten visar att just dessa risker finns. Det blir svårt för Kungl. Maj:t att tolka memorialet när inte utskottet självt riktigt vet vad man varit ense om.

Detta är emellertid som sagt ett första försök och jag hoppas att man i fram-

Granskning av statsrådsprotokollen

tiden skall skriva fastare, så att det inte uppstår möjlighet till meningsutbyten av den typ som vi alldeles nyss upplevde mellan herr förste vice talmannen och fru Thunvall.

Herr talman! Medan jag ändå har ordet vill jag framhålla att det är ytterligt anmärkningsvärt att talare efter talare från oppositionen försöker ge allmänheten den föreställningen att Kungl. Maj:ts kansli växer helt okontrollerat i enlighet med Parkinsons lag. Jag hoppas att herr von Friesen inte blir i tillfälle att alltför noga se kanslihuset inifrån, men om han någon gång skulle få göra det kommer han säkerligen att frapperas av vilken otroligt högt uppträdd arbetstakt man har där. Denna arbetstakt beror inte på att åt ett visst antal tjänstemän har uppdragits att lösa samma arbetsuppgifter. Tvärtom anstränger sig varje departementschef, såvitt jag förstår, att hålla nere antalet anställda. Skulle han själv ha andra ambitioner, får han säkert hjälp av finansministern att komma på bättre tankar.

Den föreställning som en i dessa frågor okunnig lyssnare möjligen kunde få, nämligen att det i kanslihuset växer fram tjänstemän ur alla mystiska, dunkla vrår, är inte riktig. Det finns ingen grund för en sådan beskyllning. Jag tror att varje privat industri skulle ha mycket att lära av arbetsintensiteten hos våra statliga tjänstemän — jag vågar säga detta, trots att jag vet att det arbetas hårt även i det privata näringslivet. Det finns egentligen inga gränser för hur hårt man kan pressa tjänstemännen när det exempelvis gäller att gå riksdagen till handa med service.

Som ledare av verksamheten i kanslihuset och även på grund av att jag under många år arbetat som statssekreterare har jag anledning framhålla att de angrepp som gjorts och som innebär att kanslihusets personal skulle arbeta efter Parkinsons lag är orätfärdiga.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! I debattens slutskede vill jag bara helt kort säga ett par saker. Jag har varit tveksam när det gäller de nya principerna och det nya arbetssättet vid dechargen, vilket jag anfört här, men jag har också anlagt många positiva synpunkter på det. Jag vill nu anföra ytterligare en positiv synpunkt och rikta den direkt till statsrådsbänken — utan himening. Statsråden har tidigare deltagit tämligen sparsamt i decharge-debatterna. Det är riktigt roligt att se statsråden här i dag.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Jag skulle bara vilja ställa en fråga med anledning av diskussionen om plastspiralerna: Varför hördes inte juridisk expertis, när den saken var aktuell, på samma sätt som det ansågs nödvändigt att tillfråga juridisk expertis då det gällde förutsättningarna för klinisk forskning?

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill bara som svar på fru Heurlins fråga säga att vi vände oss till sjukvårdens och medicinens högsta auktoritet här i landet, medicinalstyrelsen, och att det var dess utlåtande som i detta fall var avgörande.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Jag upprepar: Då hördes alltså medicinsk expertis. Men den gången ansåg man det inte nödvändigt att höra juridisk expertis.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Inte för att jag har någon större sakkunskap på området, men jag vill erinra om att, när Kungl. Maj:t hade att fatta sitt beslut i februari 1966, gällde frågan huruvida plastspiralerna var fosterfördrivande eller skulle anses som preventivmedel. Jag tror inte att den juridiska sakkunskapen hade någon

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

möjlighet att bedöma det bättre än den medicinska sakkunskapen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Kanske fordrar artig-
heten att jag svarar min kamrat från
Älvsborgs län, herr Dickson, med an-
ledning av hans uttalande om urma-
karna. Det finns all anledning till det,
därför att det också anknyter till det
anförande som herr Wennerfors har
hållit här.

Situationen är den att vi har fått,
om jag skall använda herr Dicksons
bildspråk, ett ökat antal ur och vad
herr Dickson och en del andra — kan-
ske inte herr Wennerfors — önskar är
att man nu med en enda urmakare skall
klara lika många ur som det fanns i
utgångsläget. Vi får väl se, om det
värsta skulle inträffa, om man kan klara
det.

Låt mig, med hänsyn till alla tolk-
ningar här, få tillägga att det står fullt
klart, att det även denna gång har fun-
nits möjlighet att framföra anmärkning-
ar enligt grundlagen. Några sådana an-
märkningar har inte framställts, inte
heller har det framställts förslag om
omförmälanden eller tillkännagivanden.

Efter härmed slutad överläggning la-
des memorialet till handlingarna.

§ 7

Allmänhetens inställning till ordnings-
makten m. m.

Föredrogs allmänna beredningsut-
skottets utlåtande nr 38, i anledning av
motioner angående allmänhetens inställ-
ning till ordningsmakten m. m. samt
om åtgärder för att förbättra relatio-
nerna mellan polisen och allmänheten.

Till allmänna beredningsutskottet
hade hänvisats

1) de likalydande motionerna I: 664
av herr *Holmberg m. fl.* och II: 582
av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. hem-
ställdes om utredning angående

a) utbyggande på längre sikt av den
allsidiga kriminologiska och rättsocio-
logiska forskningen och undervisningen
jänte därmed sammanhörande problem
rörande forskarrekruteringen; samt

2) motionen II: 652 av herrar *Lind-
kvist* och *Björk*.

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 664 och II: 582,
såvitt avsåge punkten a) i motionerna,
icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd;

2. att motionerna I: 664 och II: 582,
såvitt avsåge punkten b) i motionerna,
icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd;

3. att motionerna I: 664 och II: 582,
såvitt avsåge punkten c) i motionerna,
samt motionen II: 652 icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid 1. i utskottets hemställan

av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru
Hultell, fru *Diesen* och fru *Hamrin-
Thorell* samt herrar *Rimås*, *Nordgren*
och *Andersson* i Örebro, vilka ansett
att utskottet bort hemställa, att riksdag-
en i anledning av de likalydande mo-
tionerna I: 664 och II: 582 måtte i skri-
velse till Kungl. Maj:t hemställa om ut-
redning angående utbyggande på läng-
re sikt av den allsidiga kriminologiska
och rättssociologiska forskningen och
undervisningen jänte därmed samman-
hörande problem rörande forskarrekrut-
eringen;

Vid 2. i utskottets hemställan

av fru *Hultell*, fru *Diesen* och herr
Nordgren, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och
anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Till det föreliggande
utlåtandet från allmänna beredningsut-
skottet, som bl. a. behandlar en parti-
motion från högerpartiet angående all-

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

mänhetens inställning till ordningsmakten m. m., är fogade två reservationer, en motiverad och en blank. Det är med anledning därav jag vill ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Den utveckling som kriminaliteterna tagit i vårt land under senare tid är oroande. Utan tvivel finns det människor som med viss ängslan rör sig ute på gator och vägar — i varje fall efter mörkrets inbrott — eller som räds för att bo i en från tätbebyggelsen mer eller mindre avlägsen bostad. Så borde det inte behöva vara i ett rättssamhälle som vi vill göra gällande att vårt är.

Visserligen kan noteras att brottsfrekvensen i allmänhet inte visar en så markant stegring som tidigare. Men den något gynnsammare utvecklingen kan kanske förklaras på det viset att många människor helt enkelt underlåter att anmäla brott därför att man vet att polisen icke hinner utreda dem.

Faktum är emellertid att de grövre brotten ökar på ett sätt som inger allvarliga farhågor. Våldsbrott och rån har från 1965 till 1966 ökat med mer än 10 procent. Antalet väpnade angrepp mot banker och postkontor har tilltagit kraftigt liksom politiska demonstrationer med ty åtföljande olämpliga uppträdanden mot ambassader m. m. som inte bara är generande för vårt lands anseende utan som också ofördelaktigt kan påverka t. ex. våra handelsförbindelser med vederbörande land.

Självfallet är det framför allt i storstäderna som situationen förvärrats, men genom den ofta utförliga beskrivningen av brotten — ja, ibland t. o. m. gloriifiering av brottslingen — som förekommer i våra massmedia TV, radio och press sprids inte bara nyheten utan även sättet att begå brottet. Man måste fråga sig om detta är nödvändigt och om man inte därigenom försvårar polisens möjligheter att upprätthålla ordningen. De förändrade attityder som inte minst från en del ungdomars sida visas gentemot ordningsmakten inger följaktligen

oro. Den tilltagande aggressiviteten mot ordningsmaktens upprätthållare är likaledes oroväckande. Under 1965 ökade antalet fall av misshandel mot polisen med 40 procent och under tiden 1/1 1965—1/11 1966 uppgick antalet fall av misshandel mot polisen till 950.

Visst sysslar ett antal olika utredningar för närvarande med olika avsnitt av kriminalpolitiken, men det saknas en samlad översyn av dessa problem. Framför allt anser vi motionärer och reservanter att det behövs en förstärkning av den kriminologiska och rättssociologiska forskningen och undervisningen. Dessa ämnen uppmärksammas på olika håll utomlands och de borde ha hög angelägenhetsgrad även hos oss. Skall vi kunna följa med i den internationella utvecklingen är det enligt vår åsikt nödvändigt att bygga ut och bygga upp dessa ämnen. Hur utbyggnaden skall ske och på vilket sätt forskningsrekryteringen skall gå till måste utredas. Utskottsmajoriteten har också, enligt vad den skriver längst ned på s. 7 i utskottsutlåtandet, den uppfattningen att ett klarläggande av bakgrunden och orsakerna till den avogast inställningen mot polisen är av avgörande betydelse för att kunna rätta till missförhållandena.

Rikspolisstyrelsen understryker att brotten visat en oroväckande utveckling både beträffande antalet och svårighetsgraden och framhåller, att det är absolut nödvändigt att tillgripa alla verksamma åtgärder för att bekämpa brottsligheten och tillstyrker att denna forskning stärks och att den ifrågavarande utbyggnaden utreds.

Svenska polisförbundet säger att högermotionerna ligger helt i linje med vad förbundet hävdar och professor Sveri, chef för kriminalvetenskapliga institutet, framhåller att det är viktigt med en klar beskrivning av de fenomen som är föremål för forskning. Utan ett stort informationsunderlag är det omöjligt, säger han vidare, att formuler-

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

ra vettiga teorier och påpekar att Sverige är ett mycket lämpligt land med tanke på kriminologisk forskning — så lämpligt att landet skulle kunna göra internationellt banbrytande insatser på området i fråga. Men det är en ganska lång väg dit och först måste den kriminologiska forskningen byggas ut.

Remissinstanser och experter, herr talman, är alltså positivt inställda till den i högermotionen föreslagna utredningen under punkten a.

Frågor av speciellt intresse för den kriminologiska forskningen är återfallsbrottsligheten och dess samband med olika åtgärder vidtagna av barnavårdsmyndigheter eller kriminalvård samt utformningen av anstaltsvården, som ej får skada den intagne utan skall främja dennes tillrättaförande.

En annan enligt min uppfattning ytterst intressant och angelägen uppgift för denna forskning är att klarlägga vilken inverkan som åstadkommits genom familje- och släktbandens upplösning, vilken är en följd av bl. a. den stora befolkningsomflyttningen från glesbygd till tätorter, men även genom att tidigare oomtvistade, självklara etiska och religiösa normer, konventioner och moralregler nu ständigt är föremål för debatt, omvärderingar och uppluckring.

Enligt min uppfattning har detta medfört att gränserna mellan det som anses tillåtet och det otillåtna, mellan rätt och orätt blivit mindre tydliga än när vi var unga. Barn och ungdom av i dag har därmed kanske berövats något av det stöd vi hade i form av fasta goda sedvänjor, en vedertagen stil och det som man inbegriper i en god kristen fostran.

Vilken betydelse denna utveckling haft för ökningen av kriminaliteten kan väl ingen av oss bedöma. Men ett kriminologiskt, sociologiskt och psykologiskt forskarteam torde kunna göra det och kanske även lägga fram förslag till åtgärder som kunde medverka till att minska brottsligheten och — något som vi väl alla vill — öka tryggheten

här i landet mot såväl vålds- som egendomsbrott.

Herr talman! Med stöd av det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkt 1 av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Till punkten 2 i utskottets hemställan har vi fogat en blank reservation. Utskottet redovisar under denna punkt den omfattande aktivitet som förekommer för att stärka förbindelserna mellan allmänhet och polis. Jag vill bara uttrycka förhoppningen att den aktiviteten skall ha önskad effekt.

Vad slutligen gäller yrkandet under punkten c i motionerna I:664 och II:582, vilket behandlas under punkten 3 i utskottets hemställan, synes det förslaget redan ligga under Kungl. Maj:ts prövning, varför jag i detta avseende — i varje fall tills vidare — kan instämma i utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Fridolfsson* i Stockholm, *Oskarson* och *Nilsson* i Agnäs (samtliga h).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I vad herr Nordgren rent allmänt sade om behovet av kriminologisk forskning kan vi väl alla instämma.

Utskottets avstyrkande av förslaget under punkten a i motionerna I:664 och II:582 har skett med hänvisning till att det »ankommer på universitetskanslersämbetet bl. a. att följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov». Vi inom utskottsmajoriteten framhåller vidare, att det redan i årets statsverksproposition har redovisats en utbyggnadsplan för nya professurer och laboraturer. För budgetåret 1969/70 har bl. a. upptagits en professur i rättssociologi. Vi förutsätter att vederbörande fakultetsberedning och universitetskanslersämbetet utan något särskilt riksdagens initiativ kom-

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

mer att fullfölja och bevaka denna planläggning.

Även yrkandet under punkten b i de nämnda motionerna, vilket i stort sett sammanfaller med yrkandet i motionen II: 652, har avstyrkts eftersom rikspolisstyrelsen redan har en informationsbyrå vars uppgift är att sprida information från rikspolisstyrelsen till de lokala polisorganen och till allmänheten. Vi har — liksom rikspolisstyrelsen gjort — pekat på att det åligger de lokala polisenämnderna, som nu inte har så många uppgifter, att beakta förhållandet mellan polis och allmänhet. I likhet med rikspolisstyrelsen har utskottet ansett att det inom dessa nämnder borde kunna komma till stånd en större aktivitet. Den aktiviteten har rikspolisstyrelsen redan försökt stimulera.

I utskottsutlåtandet omnämnes också att rikspolisstyrelsen fått ett anslag på 25 000 kronor just för att göra en opinionsundersökning om förhållandet mellan polis och allmänhet.

Rikspolisstyrelsen avvisar tanken på ett särskilt samarbetsorgan, som föreslagits i motion II: 652, såsom olämpligt och obehövt då andra organ finns. Med stöd av detta har vi — trots att vi har uppfattningen att någonting måste göras — kommit fram till att motionärernas förslag inte bör tillstyrkas. Man har ju redan uppmärksammat de frågor motionärerna tar upp och det finns organ som kan lösa dem.

Bakgrunden till motion II: 652 och punkten b i motionerna I: 664 och II: 582 är den motsättning mellan polis och allmänhet som tagit sig så beklämmande uttryck i t. ex. kravaller, våldsamma demonstrationer och bristande solidaritet från allmänhetens sida då polisen haft att ingripa mot våldsvarkare och lagöverträdare. Utskottet konstaterar — och på denna punkt är utskottets ledamöter helt eniga — att det endast är en relativt liten del av allmänheten som svarar för de påtagliga motsättningarna mellan polis och

allmänhet. Även om just dessa personer oroar och syns mycket, utgör de dock en mycket liten del av Sveriges befolkning.

Vi har den uppfattningen att polismännen har att fullgöra en ofta mycket krävande tjänstgöring; det är inte tal om bekväm arbetstid och man får inte rygga tillbaka för ting som är obehagliga. Polisens uppgift är ju att ge oss alla service, att skydda varje enskild mot övergrepp och att bevara vårt demokratiska samhälle för våldshandlingar och oordning. Att utskottet har avstyrkt motionerna betyder alltså inte att vi brister i respekt för eller tacksamhet mot polisen. Vår inställning kan karakteriseras av en händelse som inträffade första maj i år. En person som inte följde anvisningarna på Stadion frågade: Får inte vem som helst demonstrera? — Jo, svarade sekreteraren i Stockholms arbetarekommun, men inte störa den allmänna ordningen.

Det är väl den inställningen vi alla har.

Motionernas syfte bör man försöka tillgodose. Men vi tror att det går med de anordningar som finns, och de ansträngningar som görs har vår fulla anslutning. Vi vill också markera att vi alla önskar respektera polistjänsten och ge den en skyddad ställning.

Med detta ber jag att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets förslag i dess utlåtande nr 38.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall inte säga så många ord i denna debatt. Det är i den del av detta ärende som rör den polisiära verksamheten som jag gärna vill anföra ett par synpunkter.

I fråga om behovet av kriminologisk forskning är vi — som fru Eriksson i Stockholm sade — säkerligen alla eniga. Men det finns ju olika vägar att gå för att främja denna forskning; jag skall för min del i detta sammanhang inskränka mig till att rikta uppmärksam-

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

heten på det förslag till »Aktion mot ungdomsbrott», som skulle ge ett sammanfattande resultat av forskningarna efter olika linjer i en medelstor stad och som lades fram i form av ett betänkande för ett par år sedan. Veterligen har hittills ingen annan åtgärd vidtagits än att man skickat ut detta betänkande på remiss. Förslaget påvisar ett sätt att få bättre besked om hur dessa svåra frågor ligger till och jag hoppas därför att betänkandet snart föranleder förslag till riksdagen. Jag vill alltså med detta bara påminna om detta betänkandes förefintlighet.

Vad sedan gäller frågan om polisen tillåter jag mig att som tidigare mångårig ledamot av rätts- och polisdirektionen i Stockholm — motsvarigheten till de tidigare polisenämnderna — ställa några frågor till utskottets ärade ordförande. Jag har med stort intresse tagit del av herrar Lindkvists och Björks motion om inrättande av ett särskilt samarbetsorgan för att stärka och utveckla relationerna mellan polisen och allmänheten. Naturligtvis har jag också läst beredningsutskottets utlåtande över bl. a. den motionen.

Det är nog alldeles riktigt som rikspolisstyrelsen och utskottet säger, att de nuvarande polisenämnderna borde kunna fylla den viktiga PR-uppgift mot närarna åsyftar. Det är bara det att de nya polisenämnderna omfattar så mycket större områden än de gamla gjorde. Efter polisväsendets förstäljande har vi nämligen mycket större och därmed färre polisdistrikt. Visserligen ingår i polisenämnderna representanter för de i polisdistriktet ingående kommunerna, men närhetskontakten är äventyrad eller försvärad, kanske i viss mån till och med spolerad. Det är ju ett problem, som verkligen gäller all integration för att få större enheter, att närhetskontakten minskar och kontaktytorna mellan myndigheter och allmänhet lätt blir mindre. Det blir därmed i de förstörade enheterna på alla områden

allt svårare att hålla den ömsesidiga kontakten mellan allmänheten och myndigheterna. Detta gäller självfallet också kontakten mellan allmänheten och polisen.

Det viktiga nu tror jag är att få veta när rikspolisstyrelsen kommer att genomföra sin aviserade genomgång av erfarenheterna från de nuvarande polisenämndernas verksamhet. Utskottet bygger nämligen mycket av sitt ställningstagande på denna genomgång, men det är väl mest en förhoppning som där uttryckes. Hur är det med tidtabellen för genomgången? Detta är den ena frågan.

Vidare står och faller givetvis polisenämndernas möjligheter att fungera som PR-organ på detta område med deras ekonomiska resurser att agera som sådana. Hur är det med anslagsresurserna för polisenämnderna? Jag tror att det inte finns några anslag alls för närvarande för den nu aktuella uppgiften. Endast om det finns medel att genom dessa organ driva PR i lämpliga former, finns det utsikt att polisenämnderna kan bli vad de nu inte är. Jag hoppas att vi åtminstone till nästa år får tillfälle att besluta om erforderliga medel till ett slags polisenämndernas PR-verksamhet.

Jag vore mycket tacksam att få höra om utskottets ordförande har någon uppfattning om möjligheterna för oss att till nästa år få ett förslag om pengar till detta ändamål.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Detta problem med relationerna mellan polis och allmänhet har man hört talas om i mer än ett sammanhang. Jag skulle bara helt kort vilja göra den reflexionen, att även om avogheten mot polisen är begränsad till en mycket liten grupp, finns det anledning att uppmärksamma den och söka åstadkomma bättre relationer mellan polis och allmänhet. Att detta kräver åtgärder på utbildnings- och informationssidan och i en del andra avseenden skall jag

Allmänhetens inställning till ordningsmakten m. m.

inte närmare diskutera. Men jag tror liksom fru Eriksson i Stockholm att det också bör sägas ut litet oftare, inte minst från politikerna, som står i ansvarig ställning i stat och kommun, att här fyller polisen en viktig uppgift ur samhällets synpunkt till skydd för medborgarna.

Det är en uppgift som många gånger ställer polisen inför mycket ömtåliga avvägningsproblem. En polisman kan snabbt komma i en situation där hans omdöme sättes på mycket svåra prov och där han har att välja vilka medel han skall använda, t. ex. när det är fråga om att gripa en brottsling. Det är väldigt lätt att kritisera, om han kanske, med hänsyn till förhållanden som blir uppenbara senare, ibland tillgriper medel som uppfattas som olämpliga. Naturligtvis skall missgrepp så långt möjligt förebyggas, men man kommer inte ifrån att polisens arbete är viktigt och många gånger utomordentligt pressande, därför att det av den enskilde polismanen kräver känsla för mycket besvärande avvägningsproblem.

Relationerna mellan allmänheten och polisen skulle också påverkas positivt, anser jag, om de som företräder samhället en och annan gång — i varje fall oftare än hittills — understryker vad fru Eriksson i Stockholm framhöll, nämligen den viktiga funktion polisen har och också fyller i vårt samhälle.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att fru Eriksson i Stockholm i stort sett instämmer med oss vad beträffar de stora problemen. Det är bara i fråga om detaljerna angående utredningen som fru Eriksson inte riktigt delar vår uppfattning utan anser att det bör ankomma på universitetskanslersämbetet att se till att denna forskning kommer till stånd. Vi tror, fru Eriksson, att utredningen är mycket

angelägen och att den skulle komma snabbare till stånd, om riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om den i stället för att avvakta universitetskanslersämbetets åtgärder.

Fru Eriksson sade att polisen fullgör en krävande tjänstgöring. Det är vi väl allesammans eniga om, och det brister inte i vår tacksamhet gentemot polisen, men mot den bakgrunden vore det önskvärt att utskottet hade följt Svenska polisförbundets rekommendation, där det sägs att vårt förslag om utredning ligger helt i linje med förbundets synpunkter.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Med anledning av vad beredningsutskottets ärade ordförande framhöll skulle jag vilja göra en kommentar. Fru Nancy Eriksson refererade det som står i utskottsutlåtandet, nämligen att det ankommer på universitetskanslersämbetet att följa forskningens och utbildningens utveckling och att det finns anledning att tro att kanslersämbetet skall beakta dessa väsentliga frågor. Hon hänvisade även till att ämbetet har för avsikt att föreslå en professur i rättssociologi för budgetåret 1969/70. Vi har alltså fått en positiv upplysning, och jag tycker att vi skall vara glada över den.

Jag saknar dock fortfarande någon prognos för utvecklingen av den kriminalpolitiska forskningen. Jag tycker att denna forskning är eftersatt i vårt land även vid internationella jämförelser. Samtidigt tyder brottsutvecklingen på att den kriminalpolitiska forskningen borde förstärkas. Jag hyser den uppfattningen att vi i riksdagen inte bör i så stor utsträckning som vi gärna gör lita till vad myndigheter och andra institutioner utträttar för att följa upp den ena eller andra frågan, utan att vi kan kosta på oss att ha en egen mening i spörsmålen. Jag finner det därför angeläget att riksdagen ger uttryck åt en bestämd önskan om en förstärkning av

den kriminalpolitiska forskningen samt av forskarrekyteringen. Vi skall ändå komma ihåg att det förs en ganska aktiv kriminalpolitisk debatt här i landet.

Vi gör en mängd påståenden, men vi har mycket litet faktisk kunskap till grund för dessa. Jag tror att en mycket angelägen uppgift för den kriminalpolitiska forskningen är att utreda just frågan om generalpreventionens och individualpreventionens funktioner för brottsligheten. En sådan forskning skulle få en utomordentligt stor betydelse både för utformningen av påföljdssystemet och frågan om rättstillämpningen. Vi har visserligen ganska nyligen fått en helt ny brottsbalk och borde väl därför vara nöjda med en så ny strafflagstiftning. Men till grund för den nya brottsbalken låg ju resultatet av ett mångårigt utredningsarbete, och därför finns det anledning påstå att gällande lagstiftning grundar sig på betraktelsesätt som är bra mycket äldre än vad tidpunkten för lagstiftningens införande ger vid handen.

En annan fråga för den kriminalpolitiska forskningen är återfallskriminaliteten, som jag anser det vara mycket viktigt att uppmärksamma.

Herr talman! Jag har väl inte tillfört debatten några nya synpunkter, men jag fann det angeläget framhålla att riksdagen bör fästa mycket stor vikt vid dessa frågor. Vi i riksdagen måste verkligen uttala oss för en snar förstärkning av de kriminalpolitiska resurserna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

Anläggande av pipe-lines

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 76 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om åtgärder för att öka trafiksäkerheten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Anläggande av pipe-lines

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om anläggande av pipe-lines.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Anläggande av pipe-lines

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utlåtande från allmänna beredningsutskottet, och jag vill därför begränsa mig till ett par synpunkter. Jag har inget annat yrkande heller än om bifall till utskottets förslag.

Utvecklingen på detta område i världen är mycket intressant. Transporterna av olja, oljeprodukter och naturgas i rörledningar ökar mycket kraftigt. År 1965 var den totala utbyggnaden i världen av pipe-lines ungefär 4 000 mil. I Europa har vi för närvarande ungefär 1 200 mil sådana ledningar och därtill en planerad utbyggnad med ungefär 400 mil. I dessa siffror har inte anläggningar av detta slag i Sovjet medräknats; gör vi det, ökar sträckan med cirka 700 mil, om vi håller oss till siffrorna för år 1964.

Vi saknar i Sverige pipe-lines i egentlig mening, och det kan ju en och annan tycka vara mycket märkligt med tanke på dels den mycket snabba utbyggnadstakten i Europa i övrigt på detta område, dels den väntade mycket kraftiga ökningen av oljekonsumtionen i vårt land. Jag vill erinra om att oljekonsumtionen i vårt land under de senaste tio åren har ökat med omkring 10 procent per år.

Långtidsutredningen räknar med att det blir något mer än en fördubbling av konsumtionen av oljeprodukter från 1963 till 1975 eller en ökning från ungefär 17 miljoner kubikmeter till cirka 35 miljoner kubikmeter. Med hänsyn till detta och med hänsyn till att vi på transportområdet måste beakta att utvecklingen går mot större tankers — vilket inte innebär att alla mindre tankers försvinner utan att delvis en förändrad situation uppstår — och med hänsyn till att vi framför allt måste observera transportkostnadernas roll för priset på oljeprodukterna, är det angeläget att man undersöker förutsättningarna för att utnyttja rörledningarna i vårt land.

Närmast hade vi tänkt oss — men

jag vill säga att det ingalunda är den enda möjligheten — att på västkusten anlägga en rörledning till Bergslagen. Den skulle användas för transporter av råolja. Jag behöver kanske inte påpeka för kammarens ledamöter att transportkostnaderna vid utnyttjande av pipe-lines om man har en någorlunda stor kapacitet är ofantligt mycket lägre än vid alla andra jämförbara transportsystem. Det bevisas av att man i Europa nu har byggt ut och håller på att bygga ut raffinaderier med pipe-lines även intill mycket livligt trafikerade vattenvägar, t. ex. vid Rhen.

Att vi tagit upp frågan om en rörledning närmast för råolja sammanhänger med att vi med det klimat vi har i vårt land har svårt att utnyttja rörledningar för transport av tjockare olja. Sådana transporter är svåra över huvud taget, men de är särskilt svåra i vårt klimat. Det är betydligt lättare att transportera råolja, men en sådan transport förutsätter att man i inlandet har ett eller flera raffinaderier, som kan byggas upp i centrum av förbrukningsdistriktet precis som man gör på många håll i Europa.

Allmänna beredningsutskottet tycks mera tro på att man bör bygga ut raffinaderiernas kapacitet i kustområdena än att tänka sig att en del av utbyggnaden kan ske inne i landet.

Även om utskottet säger att utvecklingen kan bli sådan som vi motionärer tror, andas dock enligt min mening utskottsutlåtandet på denna punkt en pessimism som inte torde vara motiverad innan frågan blivit tillräckligt utredd och belyst. Man borde inte bara ta hänsyn till att raffinaderikostnaderna blir lägre vid en större kapacitet. Om man har raffinaderierna vid kusten och skall transportera produkter av varierande slag, från bensin till tjockare oljor, förutsätter detta att transporterna från raffinaderierna till konsumenterna i inlandet blir väsentligt dyrare. Detta måste man också räkna med.

Det går inte att svara på vad som blir

Anläggande av pipe-lines

billigare förrän man har en noggrann beräkning av det hela. Att bygga ett avstyrkande enbart på att frågan om vissa oljeledningar har utretts av t. ex. oljebolagen är enligt min mening icke tillräckligt. Jag tror inte heller att vi kan bygga på vissa andra remissinstansers uttalanden. Med den starka ökning som vi har av oljekonsumtionen finns det åtskilligt som talar för att det kommer att bli möjligt att dra en oljeledning till Bergslagen och där anlägga ett raffinaderi. I annat fall får man fortsätta att på konventionellt sätt transportera oljorna. Produktledningar är inte lika lönsamma som råoljeledningar, vartill kommer att det är svårt för att inte säga omöjligt att transportera tjockare oljor genom produktledningar.

Jag har velat framföra dessa synpunkter utan att fördenskull ta upp någon stor debatt om denna fråga — det tjänar kanske inte mycket till att i dag tvista härom. Huruvida den ene eller den andre har rätt kan bara avgöras när vi har fått en förutsättningslös och grundlig utredning. Det är inte några lokalpatriotiska hänsyn som har föranlett mig att ta upp detta problem.

I och för sig skulle det naturligtvis vara värdefullt både om produktionskostnaderna för näringslivet i Bergslagen kunde sänkas — industrin är ju en stor konsument av olja — och om uppvärmningskostnaderna för bostäderna kunde bli lägre. Huvudsaken är emellertid enligt min mening att en rationell försörjning, en rationell transportorganisation åstadkommes. De trafikpolitiska, de samhällsekonomiska och de lokaliseringpolitiska frågorna måste tagas med vid bedömningen, och jag hoppas att de blir avgörande. Ett eller annat lokalpatriotiskt intresse eller andra ovidkommande synpunkter som kan göra sig gällande får inte vara avgörande för vilket resultat man skall komma fram till.

Jag är också medveten om att om den tanke som vi motionärer har fört

fram realiserats, kommer en stor kapitalinsats att krävas, dels för ledningarna som kostar kanske en halv miljon kronor per kilometer, dels för raffinaderierna. Avgörande är ju den lönsamhet som kan erbjudas, företagsmässigt och samhällsekonomiskt.

Som sagt, här måste det avgörande vara att vi får en rationell lösning av problemet och att trafikpolitiska frågor och samhällsekonomiska och lokaliseringpolitiska synpunkter kommer med i bedömningen. Även om jag alltså inte helt delar beredningsutskottets skrivning på vissa punkter så är jag mycket tacksam därför, och jag vill understryka att utskottet enhälligt förordat en förutsättningslös utredning i frågan. Endast en sådan utredning kan ge svar på spørsmålet hur denna fråga skall lösas på bästa sätt.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! I den fyrpartimotion där man fört fram kravet på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om en förutsättningslös utredning angående anläggande av oljeledningar i Sverige, har man pekat dels på den väntade ökningen av förbrukningen av oljeprodukter i landet, dels på transportkostnadernas betydelse. Vidare har man diskuterat lokaliseringen av oljeraffinaderierna och därvid pekat på betydelsen av att raffinaderierna förläggs så nära konsumtionsområdena som möjligt. Motsvarande synpunkter gjorde sig herr Eliasson i Sundborn till talesman för före mig här i talarstolen.

Man kan väl utan att göra någon feltolkning av motionärernas intentioner dra den slutsatsen att de endast tänkt sig en ledning för transport av råolja till Mellansverige, där lämpligen nya raffinaderier bör anläggas. Utskottet, som har ägnat denna motion ett

Anläggande av pipe-lines

osedvanligt stort intresse och genom studier försökt bilda sig en uppfattning om våra förutsättningar för denna typ av transportsystem, har emellertid inte velat begränsa utredningsuppdraget på det sätt som föreslagits i motionen, vilken herr Eliasson i Sundborn på sätt och vis gjorde sig till tolk för.

Utskottet har varit ense om att en *förutsättningslös* utredning skall företas och att frågan om transport av såväl råolja som färdigprodukter i rörledningar skall bli föremål för studier. Herr Eliasson i Sundborn sade att utskottet vill göra gällande att man i framtiden skall bygga ut raffinaderier endast vid kusten. Vi har inte tagit ställning till denna fråga i utskottet. Vi menar att det är utredningen som skall ta ställning till dessa frågor och undersöka vilket som är mest lönsamt. Det är från de utgångspunkterna som vi velat göra denna undersökning så förutsättningslös som möjligt och därför i skrivningen inte fört fram alla de tankegångar som återfinnes i motionen. Vi har alltså velat eliminera lokaliseringspolitiska aspekter och ställa frågan i ett vidare perspektiv.

Jag kan väl, herr talman, eftersom Örebro är väl företrätt bland motionärerna, få sluta med ett citat från riksdagsbehandlingen år 1848, då frågan om utbyggnaden av det svenska järnvägsnätet var uppe till diskussion. Vid den debatten, som fördes den 29 juli 1848, yttrade en greve Anckarsvärd, som var motståndare till utbyggnaden av järnvägen: »Jag tager mig friheten fråga Eder, mina herrar, till vilken höjd Örebro har stigit oaktat de av staten i senare tider påkostade kommunikationsmedel.»

Jag har velat citera detta för att peka på att det mycket tidigt förekom diskussioner om lokalisering i anslutning till transportmedel.

Herr talman! Jag vill efter denna historiska tillbakablick endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har suttit med i utskottet när vi har diskuterat denna fråga, och jag är helt överens med majoriteten. När vi talade om dessa ting i utskottet nämndes dock mest de södra landsdelarna. Ingenting har sagts om detta i utlåtandet, men jag vill i alla fall poängtera att det kanske inte vore omöjligt att låta utredningen omspänna även Norrland. Jag tänker då närmast på en eventuell oljeledning från Trondheim som kunde tillgodose även de norra delarna av vårt land. Jag vill alltså ha antecknat till protokollet att utredningen borde kunna beakta också dessa delar av Sverige.

Naturligtvis är det här fråga om stora kostnader, men det kan inte vara så kostsamt att låta utredningen tänka även på oss som bor uppe i Norrland.

Jag har inte något annat yrkande än allmänna beredningsutskottets.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag är tacksam mot herr Hugosson som har understrukt — även om vi uttryckt oss olika — att också han anser utskottets uppfattning vara att den utredning vi önskar skall bli underlag för bedömningen av vilket alternativ som skall anses vara bäst.

Jag vill också gärna säga till herr Wikner, att vi naturligtvis i första hand hade bergslagsområdet i åtanke när vi skrev motionen, eftersom det säkert är lättast att ekonomiskt lösa dessa problem där. Jag är dock av samma uppfattning som herr Wikner att det projekt som därefter kan bedömas närmast bära komma i fråga är att från Trondheim till Mellansverige dra en ledning, vilken Östersund och Jämtlands län i övrigt skulle få glädje av. Detta har varit vår tanke, även om det måhända inte framgått av skrivningen. Jag har svårt att inse att inte även detta alternativ bör prövas.

Planering av bebyggelseområden och regionplanering

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för herr Eliassons i Sundborn uttalande med tanke på att olja, bensin etc. är mycket dyrt i de norra delarna av landet. Även transporter efter landsvägarna, framför allt virkestransporterna, är ett problem. Kunde vi få bort olje-transporterna skulle det vara en stor fördel för transportväsendet och våra hårt ansträngda vägar i dessa områden.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Planering av bebyggelseområden och regionplanering

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckta motioner angående planering av bebyggelseområden och regionplanering.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 656 av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 849 av herrar *Sjönell* och *Grebäck* jämte de likalydande motionerna I: 658 av herrar *Enarsson* och *Lundberg* samt II: 831 av herrar *Bengtson* i Solna och *Tureson*.

I motionsparet I: 656 och II: 849 hemställdes att riksdagen hos Kungl Maj:t måtte anhålla om utredning av ekonomiska och miljö- och trivselmässiga konsekvenser av olika bebyggelseområdens strukturella uppbyggnad med beaktande av det som i motionerna anförts, icke minst rörande trafiksituationen i större tätorter.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 658 och II: 831 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 656 och II: 849 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Wirtén*, *Hamrin* i Kalmar, *Rimås*, *Larsson* i Borrby och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet under 2) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 656 och II: 849 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av ekonomiska och miljö- och trivselmässiga konsekvenser av olika bebyggelseområdets strukturella uppbyggnad särskilt vad avsåge trafiksituationen i större tätorter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Med risk att någon kan känna sig stressad av arbetet i samband med stressens nära släktskap med den fråga som här berörs tar jag mig ändå friheten att så kort jag någonsin förmår ge en liten förklaring rörande den reservation som har fogats till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41. Det är, som nämnts, inte min avsikt att försöka ta upp någon större principiell debatt i detta i och för sig mycket stora och principiellt viktiga ärende. Jag vill endast i korthet säga att motion nr I: 656 i år är en uppföljning av de principer och de resonemang som centerpartiet fört under senare år. Denna motion har en speciell inriktning på förhållandet mellan boendeort och arbetsplats och den därmed uppkommande problematiken och följderna, positiva och negativa, beträffande trafiksituationen.

Man har sagt ungefär som så, att allt det arbete och alla de försök till aktivitet som gjorts rörande trafiksituationen och bebyggelseutveckling för dagen tyvärr närmast är att beteckna som något slags kurativa åtgärder; man har all möda att hela tiden rätta till och försöka skapa balans när det gäller följderna av kanske redan uppkomna svårigheter. Resonemangen i motionen går

Planering av bebyggelseområden och regionplanering

ut på att man litet mera på sikt skulle i förväg försöka ta ställning till vad som blir resultatet av samhällsplaneringen med dessa profylaktiska och förebyggande åtgärder, och man skulle göra klart för sig vad det innebär om vi följer den eller den bebyggelseplaneringen. Det är dessa mycket vitala frågor som motionen handlar om. Det är också i dessa som reservationen följer upp motionen och föreslår utredning.

Utskottet har inte ansett att det finns skäl för en särskild utredning på denna punkt. Man anser att många aktiviteter ändå är i gång, såsom herr Svensson i Kungälv snart kommer att meddela kammaren, och att det inte behövs några nya. Det är emellertid inte vår uppfattning, att så är förhållandet. De aktiviteter som är i gång tar inte sikte på de principiella och långsiktiga bedömningarna.

Jag vill också tillfoga att dessa aktiviteter om miljöpolitiska funderingar inte i riksdagssammanhang haft någon större framgång. Vi är dock glada över att kunna konstatera, att dessa frågor — trots detta förhållande och andra — mer och mer uppmärksammas. Det är med viss tillfredsställelse man följer statsrådet Palmes alltmer vaknande intresse på detta område.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Sjönell* (cp).

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra ett litet genmäle till vad herr Larsson i Borrbý har sagt i anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41.

Som vanligt kommer allmänna beredningsutskottets ärenden upp sent, då det är uppbrotsstämning i kammaren.

Därför får ofta stora och betydelsefulla frågor läggas åt sidan efter en kort diskussion. Det måste, såvitt jag förstår, bli så även i detta fall.

Jag skall emellertid bemöta herr Larsson i Borrbý på en punkt: han säger att de motioner som har kommit från honom och centerpartiet inte har haft någon framgång i riksdagen. Ja, det beror på hur man ser på det hela. Motionen har återkommit år efter år i olika skepnad, vi har diskuterat den allvarligt och alltid sagt att det gäller frågor som vi alla är intresserade av.

När sedan utskottets ledamöter skall ta ställning till frågan, vad utskottet skall föreslå riksdagen att besluta är meningarna delade, varför det till utskottets utlåtande fogas ett yttrande eller en reservation. Jag finner reservationen även i år ganska onödig. Vad skulle det t. ex. tjäna till att tillsätta en ganska stor och omfattande utredning om någonting tämligen vittsvävande? Vad som i de flesta fall saknas är preciseringen av vad man vill göra. Vi är alltså överens om själva saken, nämligen att det är viktigt att dessa spörsmål uppmärksammas och att det måste göras någonting, men man måste angripa frågorna punkt för punkt. Man måste ta upp och försöka lösa de enskilda frågorna en efter en.

Jag vill bara nämna några saker som på senare tid har behandlats här. Det vi senast beslutade var ju planverket. Vi har fått naturvårdsverket, vi har fattat beslut om hur skrotbilarna skall tillvaratas, vi har talat om avgasfrågorna, en skräputredning är tillsatt för att behandla frågan om engångsglasen, vi har haft immissionssakkunniga, och i dagarna kommer att tillsättas en utredning angående lekplatserna. Allt detta hör ju samman med vår miljö, och det är på det sättet man måste angripa miljöfrågorna och ta ett steg i taget för att komma till rätta med dessa svåra problem.

Jag ber, herr talman, att med det

Planering av bebyggelseområden och regionplanering

anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Borrby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv gladde mig med att säga att de under tidigare år avslagna motionerna trots allt är att betrakta som ett framsteg i frågan. Jag tycker att detta är en fin värdering och är tacksam för den. Jag hoppas därför också att dagens avstyrkande av motionerna och reservationen är att anse som en framgång för våra ambitioner i ärendet.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsn att behöva säga att reservanternas förslag om en utredning har vi ändå anledning att avslå. Det är ju den frågan vi nu skall ta ställning till.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! I detta utlåtande har allmänna beredningsutskottet bl. a. behandlat motionsparet I: 658 och II: 831. Det har i dessa motioner föreslagits ett vidgande av möjligheterna att utöka den fysiska regionplaneringen i landet, och motionärerna menar att det är den kommunalt styrda regionplaneringen som i detta fall behöver ökas.

Nu har det emellertid hänt en del sedan motionerna avlämnades. En utredning har aviserats som skall ta ställning till frågan om hur bl. a. den framtida regionplaneringen skall utformas, varför jag inte tänker gå in på de legala förutsättningarna för ökad regionplanering.

Allmänna beredningsutskottet har remitterat motionerna till byggnadsstyrelsen och detta ger mig anledning att säga några ord. I motionerna berördes frågan om den blockplanering som så småningom skall bli generalplanering i storkommunerna. Denna blockplanering har tyvärr inte utvecklats i någon stör-

re utsträckning. Dessutom måste man beklaga att den kommunala regionplaneringen i kommunalförbundsregi bara har ägt rum i nio regioner i landet, och det är ju alldeles för litet. Det är utomordentligt stora gemensamma problem som regionerna har. Både i tätorter och i mycket typiska glesbygder torde det vara utomordentligt väsentligt att den kommunala regionplaneringen utvecklas bättre. Nu hänvisar byggnadsstyrelsen just till blockplaneringen och säger, att den kommer att bli ett alternativ och att man för ögonblicket inte vill inbegripa den i regionplaneringen. Man vet inte om regionerna så småningom kan bli enbart kommunblock.

Men det, herr talman, som ligger bakom byggnadsstyrelsens skrivning är såvitt jag förstår frågan, om regionplaneringen skall ske i statlig eller kommunal regi. Det är det som motionärerna har sett som huvudfrågan.

Den riksplanering som sedan över ett år förbereds inom olika departement går ut på att det — kanske litet grovt uttryckt — är länsorganen på det regionala planet och planverket centralt som skall ha hand om regionplaneringen. Det anser jag definitivt vara en utveckling som är av ondo. Den fysiska planeringen skall kommunerna hålla i. Det har varit kutym här i landet sedan urminnes tider. Det gäller detaljplaneringen och generalplaneringen och det måste också gälla regionplaneringen. Jag kan nämna att det i Stockholm nu är meningen att regionplaneringen skall skötas av det kommunalförbund som är bildat av Stockholms län och Stockholms stad.

Enligt min uppfattning har alltså en part i sammanhanget tjänstgjort som remissorgan, nämligen det blivande planverket, som kommer att bli utomordentligt dominerande i planfrågor. Motionärerna har velat göra gällande att den kommunala regionplaneringen inte får eftersättas. Det är kommunerna som skall hålla i den långsiktiga pla-

Planering av bebyggelseområden och regionplanering

neringen. Att de sedan kan behöva hjälp av både fackmän och statliga ämbetsverk och kanske även stå under tillsyn av statliga ämbetsverk är en annan sak. Initiativet skall komma från och arbetet utföras av kommunerna. Det är detta som motionärerna i första hand velat slå vakt om.

Med tanke på den utredning som är på gång har jag inget yrkande, herr talman.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Motionerna och reservationen i detta ärende berör utan tvekan stora och viktiga frågor. De berör miljöfrågorna, kanske framför allt med hänsyn till den långsiktiga planeringen då det gäller kommunikationer och den riktiga utbyggnaden av vår samhällsplanering. Utskottsmajoriteten åberopar en del händelser under senare tid: naturvårdsverkets och planverkets tillkomst och en kommande utredning rörande byggnadslagstiftningen. Jag är fullt på det klara med att det rör sig på detta område. Jag vill utan vidare säga att jag hoppas att en utredning snart kommer till stånd rörande byggnadslagstiftningen. Vi behöver den. Jag vet att en grupp i kommunikationsdepartementet håller på att utarbeta direktiven. Men jag tror ändå inte att vare sig den utredningen eller de nya centrala ämbetsverken kommer att lösa problemen. Man skulle i motsats till vad motionärerna ansett kunna säga, att detta kanske mer är en fråga om forskning, mer en fråga på utbildningsplanet. Men icke förty bör ett ställningstagande ske i en utredning med parlamentariskt inslag, även om experterna självfallet måste vara väl företrädde i en sådan utredning.

Jag vill bara starkt understryka den stora vikten av att dessa frågor blir uppmärksammade och lösta på ett riktigt och vettigt sätt. Trots att utskottets majoritet gått emot motionsyrkandet hoppas jag att det kommer att röra på

sig framöver i denna fråga. I dagens läge anser jag mig dock böra yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrbj begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrbj begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 81 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets memorial nr 10, an-

gående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statsutgifterna m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, och

nr 50, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1967/68, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 35, angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning,

nr 36, angående vissa anslag för budgetåret 1966/67 till den inre riksdagsförvaltningen,

nr 37, angående återkallande av beslut om iordningställande av vissa arbetsrum för riksdagens ledamöter,

nr 39, angående regleringen för budgetåret 1967/68 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m., och

nr 41, med förslag till ändringar i bankoreglementet, reglementet för riksgäldskontoret och reglementet för riksdagsbiblioteket;

första lagutskottets memorial nr 41, angående uppskov med behandlingen av visst ärende; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion angående bildandet av rationella brukningsenheter genom tillskottsarrenden,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Danmark rörande import av nötkött till Sverige jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till bokinköp m. m. vid lantbrukshögskolan.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för luftfartsverkets verksamhet och organisation;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1967/68 till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsstyrelsen m. m.;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, såvitt propositionen avser medelsanvisning;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1967/68 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till statens hantverks- och industrilånefond;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till folkpensioner;

nr 275, i anledning av väckta motioner om pension åt änkefru Anna Nordqvist;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ändrad organisation av televerket; och

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 86 och 88 §§ lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.;

nr 254, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) jämte i ämnet väckta motioner, dels väckta motioner om försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385);

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till folkbokföringsförordning m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till folkbokföringsförordning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

§ 13

Till bordläggning anmäldes Kungl. Maj:ts skrivelse nr 133, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

§ 14

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att statsutskottets utlåtande nr 126 och bevillningsutskottets betänkande nr 50, som i dag anmälts till bordläggning och beträffande vilka utskotten hemställer, att de måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning, måtte uppföras sist bland en gång bordlagda ärenden respektive efter samtliga två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens nästkommande sammanträde, måndagen den 29 innevarande maj.

Vidare hemställer jag, att bankoutskottets utlåtanden nr 32, 42 och 40 i nu angiven ordning måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på nämnda föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes häfter kl. 14.01.

In fidem
Sune K. Johansson